

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
JURIDISKĀ FAKULTĀTE
CIVILTIESISKO ZINĀTŅU KATEDRA

**MŪZIKAS DARBU IZMANTOŠANAS UN
REPRODUCĒŠANAS TIESISKIE ASPEKTI**

BAKALaura DARBS

Autors: Kristaps Eduards Kļaviņš

Studenta apliecības Nr. kk18062

Darba vadītājs: Mg. iur. Mārcis Krūmiņš

RĪGA, 2021

Anotācija

Jebkurai ar mūzikas industriju saistītai personai ir svarīgi apzināties, kāda ir viņa loma autortiesībās. Svarīgi saprast kādas tiesības tiek aizsargātas un kādas ir jāievēro, lai nepārkāptu citas personas tiesības. Ar muzikālajiem darbiem saistītās autortiesības un blakustiesības ir ļoti fragmentētas, jo viena muzikāla darba radīšanā tiek iesaistīti dažādi subjekti un veidojas daudz dažādu tiesību.

Darba mērķis ir noskaidrot, kā var uzlabot pašreizējo Latvijas autortiesību regulējumu, lai tas būtu piemērots veidiem, kādos mūsdienās tiek radīti un izmantoti muzikālie darbi, tā lai netiktu ierobežotas citas personu tiesības un brīvības.

Darba izstrādes procesā autors nonāca pie vairākiem secinājumiem, galvenokārt tika atrasts normatīvi neregulēts jautājums par fonogrammas fragmenta jeb sampla izmantošanu jauna muzikāla darba veidošanai.

Darbs sastāv no trīs daļām- Muzikālo darbu vieta autortiesībās, fonogrammu izmantošanas tiesiskie aspekti un muzikālo darbu izmantošanas problemātika.

Atslēgvārdi: Muzikāls darbs, autortiesības, blakustiesības, fonogramma, fonogrammas producents, izpildītājs, semplošana.

Annotation

It is important for any person connected with the music industry to be aware of his role in copyright. It is important to understand what rights are protected and what must be respected in order not to violate the rights of another person. Copyright and related rights to musical works are very fragmented, as the creation of one musical work involves different entities and creates many different rights.

The aim of the work is to clarify how the current copyright regulation of Latvia can be improved so that it is suitable for the ways in which musical works are created and used today, so that other rights and freedoms of persons are not limited.

In the process of developing the work, the author came to a number of conclusions, mainly a non-normative question about the use of a phonogram fragment or sample to create a new musical work.

The work consists of three parts: the place of musical works in copyright, the legal aspects of the use of phonograms and the problem of the use of musical works.

Keywords: Musical work, copyright, related rights, phonogram, phonogram producer, performer, sampling.

Satura rādītājs

ANOTĀCIJA	2
IEVADS.....	5
1.MUZIKĀLO DARBU VIETA AUTORTIESĪBĀS.....	7
1.1 MUZIKĀLIE DARBI AUTORTIESĪBU STARPTAUTISKAJOS LĪGUMOS	8
1.2 MŪZIKAS DARBA AUTORTIESĪBU MANTISKAIS UN NEMANTISKAIS TIESĪBU RAKSTURS	12
1.3 MANTISKO TIESĪBU KOLEKTĪVĀ PĀRVALDĪJUMA ORGANIZĀCIJAS KĀ ADMINISTRATORS MUZIKĀLO DARBU IZMANTOŠANĀ	16
2.FONOGRAMMU IZMANTOŠANAS TIESISKIE ASPEKTI	22
2.1 FONOGRAMMU PRODUCENTU TIESĪBU IEROBEŽOŠANA	23
2.2 FONOGRAMMU PRODUCENTU TIESĪBAS ATTIECĪBĀ UZ TO FONOGRAMMU KOMERCIĀLU IZMANTOŠANU.	26
3.MUZIKĀLO DARBU IZMANTOŠANAS PROBLEMĀTIKA.....	31
3.1 ATLĪDZĪBAS NOTEIKŠANA PAR MŪZIKAS DARBU UN FONOGRAMMU IZMANTOŠANU.....	31
3.2 TEHNOLOĢIJU IETEKME UZ FONOGRAMMU VEIDOŠANU UN IZPLATĪŠANU.....	33
3.3 JAUNU MUZIKĀLU DARBU VEIDOŠANA IZMANTOJOT CITU FONOGRAMMU FRAGMENTUS.	36
KOPSAVILKUMS	44
IZMANTOTO AVOTU SARAKSTS.....	46
PIELIKUMI.....	50

Ievads

Muzikāli darbi tāpat kā citi literatūras un mākslas darbi ir aizsargāti ar autortiesībām. Autortiesības aizsargā visu muzikālo darbu un kas ar to saistās. Tiek aizsargātas notis, melodija, ritms, izpildījumu u.c. Latvijas Republikā autortiesības tiek atzītas, kā pamattiesības. Tāpat autortiesību aizsardzība ir viena no svarīgākajām valsts vērtībām. Latvijas republikas Satversmes 113. pantā ir teikts, ka “Valsts atzīst zinātniskās, mākslinieciskās un citādas jaunrades brīvību, kā arī aizsargā autortiesības un patenttiesības.” No tā var secināt, ka valsts uzņemas aktīvi aizsargāt autoru tiesības uz viņu darbiem. Satversmes 113. pants sniedz vispārīgu Autortiesību atzīšanu Latvijas Valsts tiesību sistēmā un to, ka jebkurš zinātniskā, mākslinieciskā vai cita veida jaundarba autors tiek aizsargāts no citu personu patvaļīgas viņa darba izmantošanas bez autora informēšanas. Muzikāli darbi autortiesību sistēmā tiek aizsargāti tādā pašā līmenī kā citi autoru oriģināldarbi, jo visiem autoru darbiem pienākas autortiesību aizsardzība jebkurā gadījumā. Tomēr jāņem vērā, ka muzikāliem darbiem tāpat kā citiem jaunrades darbiem ir sava specifika, ko nepieciešams tiesiski noregulēt.¹

Vairāku gadu desmitu laikā autortiesību aizsardzība ir paplašināta un attīstīta, kā arī vēl joprojām veidojas jauni regulējumi gan Eiropas līmenī, gan starptautiski. Straujā tehnoloģiju attīstība 90. gadu vidū ir izjaukusi sen nodibinātu darbu radīšanas, izplatīšanas un izmantošanas veidus, sākot no literatūras un ziņām līdz filmām, mūzikai un beidzot ar zinātniskām publikācijām un datoru programmatūru. Starptautiskā mērogā šīs izmaiņas ir izraisījušas diskusijas par autortiesību pareizu darbības jomu, noteikumiem un līdzekļiem to īstenošanā. Daži uzskata, ka tehnoloģiju attīstība grauj autortiesību aizsardzību, kā arī pastāv uzskats, ka autortiesību uzlabojumi kavē tehnoloģisko inovāciju un izpausmes brīvību autortiesību jomā.²

Mūsdienās straujā tehnoloģiju attīstība arī būtiski ietekmē mūzikas veidošanas un patērēšanas industrijas. Mūzika tiek radīta un patērēta veidos, kādi ne tik senā pagātnē nepastāvēja un neradīja problēmas. Šobrīd mūzika ir pieejama plaši visā pasaulē un tā izplatās straujos apmēros un neierobežotā daudzumā. Muzikālu kompozīciju radīšana šobrīd ir iespējama jebkuram, jo nav obligāti vajadzīgi daudz un dažādi instrumenti, lai radītu muzikālu darbu. Mūsdienas liela daļa muzikāli darbi tiek radīti galvenokārt, izmantojot dažādas

¹ Latvijas Republikas Satversme: LV likums. Pieņemta 15.02.1922. Pieejama: <https://likumi.lv/ta/id/57980> (aplūkots 27.12.2021.)

² Stephen A. Merrill, William J. Raduchel Copyright in the Digital Era: Building Evidence for Policy, National Academies Press, 2013, 1.lpp.

programmas, kuras ir pieejamas jebkurai, kurš vēlas veidot mūziku. Arvien vairāk mūzikas darbi tiek veidoti, izmantojot kādus skaņu celiņus, kas bieži ir sākotnēji paņemti no cita pastāvoša muzikāla darba vai fonogrammas un pārveidoti, lai izveidotu jaunu oriģināldarbu. Tāpat mūsdienās var daudz vieglāk gūt komerciālu labumu no saviem muzikālajiem darbiem, jo izplatot savas muzikālās kompozīcijas internetā ir ļoti daudz potenciālu iespēju, kā izplatīt savus muzikālos darbus un gūt no tiem komerciālu labumu.

Darbā tiek analizēta autortiesību un blakustiesību subjektu aizsardzība attiecībā uz to radītajiem mūzikas darbiem, kā arī tiek pētīti veidi, kādos tiek izplatīti muzikālie darbi un meklēti problēmjasautājumi attiecībā uz jaunāko izplatīšanas veidu atbilstību autortiesību regulējumam. Darba mērķis ir noskaidrot, kā var uzlabot pašreizējo Latvijas autortiesību regulējumu, lai tas būtu piemērots veidiem, kādos mūsdienās tiek radīti un izmantoti muzikālie darbi, tā lai netiktu ierobežotas citas personu tiesības un brīvības.

Bakalaura darba mērķa sasniegšanai Autors izvirzīja šādus uzdevumus:

- 1.) Izprast un izpētīt informāciju par muzikālā darba un fonogrammas jēdzieniem.
- 2.) Analizēt muzikālo darbu autoru un fonogrammu producentu autortiesību regulējumu Latvijā Republikā.
- 3.) Izpētīt tiesu praksi attiecībā mūzikas autortiesību un blakustiesību subjektiem.
- 4.) Veikt secinājumus par problēmām autortiesību regulējumā attiecībā uz mūzikas darbu izmantošanu.
- 5.) Sniegt iespējamus priekšlikumus mūzikas darbu izmantošanas autortiesību regulējuma uzlabošanai.

1.Muzikālo darbu vieta autortiesībās

Muzikāli darbi ir komponistu radošās darbības rezultātā radīti darbi, kuri sastāv no pašas mūzikas un var būt gan ar vārdiem, gan bez tiem. Latvijas Republikas Augstākā tiesa arī savos spriedumos ir atzinusi, ka teksts, kas izmantots kopā ar mūziku, arī ir pieskaitāms muzikālam darbam. Piemēram, lietā Nr. SKC –2/2012 bija strīds par to, ka uzrakstītās teksta rindiņas muzikālam darbam vajadzētu atzīt par atsevišķu autortiesību objektu, tomēr Senāta skatījumā sarakstītās un dziesmas tekstā izmantojamās rindiņas nav atzīstamas par atsevišķu autortiesību objektu, bet ir vienotas ar pārējo muzikālo darbu. Tāpat arī līdzautoru radīts muzikāls darbs nav nodalāms atsevišķos autortiesību objektos, bet ir vienots muzikāls darbs un tāvad vienots autortiesību objekts, kas noteikts arī autortiesību likuma 9. panta pirmajā daļā, kurā teikts, ja darbam ir divi vai vairāki autori un katra autora individuālais ieguldījums darba radīšanā nav norobežojams kā neatkarīgs darbs, autortiesības uz darbu pieder visiem līdzautoriem kopīgi. Iepriekšminētajā spriedumā Latvijas Republikas Augstākā tiesa ir apstiprinājusi, ka līdzautoru darbs muzikālā darba ietvaros nav nodalāms un tāpēc vienmēr ir uzskatāms par vienotu muzikālu darbu.³ Tomēr šāda izpratne var dažādās tiesību sistēmās var atšķirties, piemēram, Anglijas tiesību doktrīnas avotos bieži sastopama izpratne, ka ir jānodala muzikālais darbs no teksta, kas paredzēts mūzikai.⁴

Mūzikas pamatā ir skaņu kombinēšana, kas paredzēta tieši priekš klausīšanās. Tas nav tas pats, kas vienkārši skaņa, jo mūzika ir paredzēta, lai klausītājā izraisītu kādu emociju, kas ir apzināti producēta.⁵ Muzikāli darbi tiek aizsargāti ar autortiesībām, tāpat kā citi literatūras un mākslas darbi. Autortiesības aizsargā visu muzikālo darbu un kas ar to saistās, gan notis, melodiju, ritmu, izpildījumu u.c. Latvijā autortiesības tiek atzītas, kā pamattiesības. Tāvad autortiesību aizsardzība ir viena no svarīgākajām valsts vērtībām. Latvijas Republikas Satversmes 113. pantā ir teikts, ka “ Valsts atzīst zinātniskās, mākslinieciskās un citādas jaunrades brīvību, kā arī aizsargā autortiesības un patenttiesības.” No kā var secināt, ka valsts uzņemas aktīvi aizsargāt autoru tiesības uz viņu darbiem. Satversmes 113. pants sniedz vispārīgu Autortiesību atzīšanu Latvijas Valsts tiesību sistēmā un to, ka jebkurš zinātniskā,

³ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta, Civillietu departamenta, 2012. gada 8.februāra, Spriedums Lietā Nr. SKC –2/2012

⁴ R.Dreyfuss, J.Pila. The Oxford handbook of intellectual property law. Oxford university press, 2018.,495.lpp

⁵ L. Bently, B. Sherman, D. Gangjee, P.Johnson. Intellectual property law fifth edition. Oxford university press, 2018, 71.lpp.

mākslinieciskā vai cita veida jaundarba autors tiek aizsargāts no citu personu patvaļīgas viņa darba izmantošanas bez autora informēšanas.

1.1 Muzikālie darbi autortiesību starptautiskajos līgumos

Ievērojot autortiesības, Latvijas autortiesību regulējumu veido vairāki starptautiski līgumi, kā arī vairākas Eiropas Savienības regulas un direktīvas, kuras veido nacionālos tiesību avotus. Latvijas nacionālie tiesību avoti nedrīkst būt pretrunā saistošajiem starptautiskajiem un Eiropas tiesību aktiem, jo tādā gadījumā tiktu pārkāpti noteikumi, kas ietverti saistošajos līgumos. Bernes konvencija par literatūras un mākslas darbu aizsardzību ir viens no pirmajiem un plašākajiem starptautiskajiem līgumiem, kas nodrošina pamatu autortiesību regulējumam lielākajā daļā pasaules valstu. Bernes konvencija jau no izveides brīža ir bijusi par divu svarīgu principu ievērošanu autortiesību jomā. Pirmkārt, visām Bernes konvencijas dalībvalstīm autortiesību jautājumos ir jāpiemēro vienādas normas neatkarīgi no tā, kāda ir darba autora pilsonība. Piemēram, komponistam no Lietuvas jānodrošina tāda pati autortiesību aizsardzība Latvijā, kādu nodrošinātu un piemērotu Latvijas pilsonim. Šis princips ir iekļauts Konvencijas 3.pantā, kurā teikts, ka “Šajā konvencijā paredzētā aizsardzība tiek piemērota:(a) autoriem, kuri ir kādas Savienības valsts pilsoņi, attiecībā uz viņu darbiem - tiklab publicētajiem, kā nepublicētajiem;(b) autoriem, kuri nav nevienas Savienības valsts pilsoņi, attiecībā uz viņu darbiem, kas pirmoreiz publicēti kādā no Savienības valstīm vai vienlaikus - pie Savienības nepiederošā valstī un kādā no Savienības valstīm”.⁶ Otrkārt, autortiesībām ir jābūt automātiskām, jo nav nepieciešama nekāda veida sava jaundarba reģistrēšana, lai būtu tiesības uz autortiesību aizsardzību. Autortiesības darba autoram sākas ar momentu, kad ir radīts kāds jaundarbs, kaut vai ja tas nav pabeigts līdz galam. Tas noteikts arī Autortiesību likuma 2. panta pirmajā daļā, kurā teikts, ka “Autortiesības pieder autoram, tiklīdz darbs ir radīts, neatkarīgi no tā, vai darbs ir pabeigts.”⁷ Kā jau lielākā daļa tiesību normu arī autortiesībām ir nepieciešams attīstīties un piemēroties jebkurai jaunai situācijai, kas prasa pēc attiecīgām likuma normām. Tāpēc Bernes konvencija regulējums ar laiku ir piemērojis arī vienotu regulējumu, kas kontrolē tiesības uz darbu reproducēšanu, publisko izpildīšanu, tulkošanu un translēšanu.⁸

⁶ Bernes konvencija par literatūras un mākslas darbu aizsardzību. Pieņemta Bernē 09.09.1886. Pieejama: <https://likumi.lv/ta/lv/starptautiskie-ligumi/id/5> [aplūkots 27.12.2021]

⁷ Autortiesību likums: LV likums. Pieņemts 06.04.2000 Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/5138> [aplūkots 27.12.2021]

⁸ L. Bentley, B. Sherman, D. Gangjee, P. Johnson. Intellectual property law fifth edition. Oxford university press, 2018, 45.lpp.

Ar autortiesībām tiek aizsargāts vairums jaunrades darbu dažādās kategorijās. Bernes konvencija un citas autortiesību normas nesniedz noteiktu un pilnīgu sarakstu ar literatūras un mākslas darbiem, kuri ir aizsargājami ar autortiesībām. Tomēr tiesību normās ir uzskaitīts pietiekoši liels saraksts ar dažāda veida jaundarbiem, kuri tiek, aizsargāti. Piemēram, autortiesību likuma 4.pantā, kā aizsargājami darbi ir nosaukti, literārie darbi, dramatiski un muzikāli dramatiski darbi, scenāriji, audiovizuālo darbu literārie projekti, horeogrāfiskie darbi, muzikālie darbi, audiovizuālie darbi, mākslas darbi, lietišķās mākslas darbi, dekorācijas un scenogrāfijas darbi, dizaina darbi, fotogrāfiskie darbi, arhitektūras darbi, ģeogrāfiskās kartes un citi darbi. Bernes konvencijas 2. pantā arī ir uzskaitīts līdzīgs saraksts ar šādiem visbiežāk satopamajiem literatūras un mākslas darbu veidiem. Autortiesību aizsardzība tiek nodrošināta tik plašam darbu skaitam, ka tiesību normās šo robežu starp aizsargājamiem un neaizsargājamiem darbiem ir vieglāk nodalīt ar normatīvajos aktos iekļautām normām par to, kādi darbi netiek aizsargāti ar autortiesību regulējumu. Autortiesību likuma 6.pants nosaka neaizsargājamus darbus, un likuma izpratnē ar autortiesībām netiek aizsargāti normatīvie akti vai citi valstu un pašvaldības iestāžu izdoti dokumenti, kā arī tiesas nolēmumi. Netiek aizsargāti arī oficiālie simboli un zīmes, piemēram, karogi, ģerboņi, himnas. Autortiesību regulējums arī nedod aizsardzību kartēm, kuru sagatavošanu un lietošanu nosaka normatīvie akti, ziņas, ko par dienas jaunumiem sniedz radio vai televīzija, kā arī idejas, metodes, procesus un matemātiskas koncepcijas.

Bernes konvencijas 2. panta galvenais objekts ir “literatūras un mākslas darbi. Panta būtībā ir atklāts, kas ietilpst zem termina “literatūras un mākslas darbi”, jo visi darbi, kas tiek aptverti ar šo terminu, tiek aizsargāti ar Bernes konvenciju. Konvencijas 2. pants ietver principu par visaptverošu aizsardzību literāriem un mākslas darbiem, neatkarīgi no tā kādā formā tie ir pasniegti. Attiecīgais pats norāda, ka darbi var tik pasniegti plašākai publikai jebkādā veidā, mutiski, audiāli vai rakstiski. Ar terminu “literatūras un mākslas darbi” netiek aptvertas, piemēram, kādas saldumu vai citu ēdienu garšas, jo garšas sajūta balstās uz subjektīvām cilvēka sajūtām un pieredzēm. Tātad autortiesību objektiem nepieciešama skaidra un objektīva uztveramība.⁹ Kopumā tiek arī pieņemts, ka nav jāvērtē darba ietekme, vērtība vai atpazīstamība, jo tas ir subjektīvi un tas nenosaka vai darbs būs vai nebūs aizsargāts. Attiecīgais pants nav jāskatās šaurā izpratnē kā tikai aizsardzība divām ekskluzīvām kategorijām.

⁹ Rosati E. The Routledge handbook of EU copyright law. New York :Routledge, 2021, 71.lpp.

Autortiesībās svarīgi darbus vērtēt un pieņemt plašāk. Galvenais kritērijs, kas dod autortiesības ir izmantotie izteiksmes līdzekļi. Bernes konvencijas 2. panta izpratnē pat jebkura vienkāršākā mākslas darba izteiksmes forma ir aizsargājama ar autortiesībām. Piemēram, skices, maketi, nelieli audioieraksti ar dziesmas melodiju arī ir aizsargājami Bernes konvencijas izpratnē. Mūzikas darbi panta izpratnē būtībā neatšķiras no cita veida mākslas vai literāriem darbiem, tikai krāsu vietā ir skaņas un rakstīto vārdu vietā tiek veidotas melodijas. Svarīgākais ir tas ka Bernes konvencijas termins “literatūras un mākslas darbi” aptver visus iepriekš minētos darbu-tajā skaitā arī mūzikas kompozīcijas. Bernes konvencijas kontekstā var arī precīzāk saprast tieši muzikālu darbu terminu. Muzikāli darbi ar vai bez teksta konvencijā saprotami visplašākajā formā, neatkarīgi no kompozīcijas saturiskā apjoma vai dažādiem citiem subjektīviem un tieši muzikāliem parametriem. Neatkarīgi, no tā, vai darbs ir simfonija orķestrim vai viena solo mākslinieka neliela kompozīcija, tāpat abas baudīs aizsardzību Bernes konvencijas kontekstā. Protams, dažādos gadījumos var mainīties atbildības apjoms, bet aizsardzību bauda jebkurš muzikāls darbs. Muzikālajiem darbiem mūsdienās vairs nav jābūt obligāti pierakstītiem notīs, lai tie baudītu autortiesību aizsardzību. Īpaši mūsdienās, kad lielākā daļa muzikālo kompozīciju pastāv elektroniskās un audiālās formās. Lai gan ir grūti aizsargāt improvizētas muzikālas kompozīcijas, tomēr, aizsardzība bieži pastāvu uz zināmu kompozīciju dažādām variācijām, kuras nemaina paša muzikālā darba būtību. Piemēram, muzikāla darba melodijai, kas tiek spēlēta uz kāda instrumenta, var būt variācijas dažādās nošu vai akordu secībās. Skatoties autortiesību kontekstā arī attiecīgās variācijas ir aizsargātas, jo tās būtībā fundamentāli nemaina pašu kompozīciju. Svarīga tāpat ir aizsardzība kompozīcijām, vai tās ir ar vārdisku tekstu vai bez tā. Skatoties jau no paša termina (Muzikāli darbi ar tekstu vai bez tā), var saprast, ka muzikālā kompozīcija bauda aizsardzību, vai tā ir ar vārdisku tekstu vai nav.¹⁰

Kopumā var secināt, ka Eiropas Savienības izpratnē muzikāli darbi nav ar stingri noteiktu formu, kas ir saprotams, ja skatās plašāk uz to, kā mūzikas darbi izpaužas ļoti dažādās formās, kas pastāvīgi arī turpina attīstīties ar tehnoloģiju palīdzību, tādējādi parādoties lielākām iespējām radīt mūziku formās, kas nav tradicionālas.

Autortiesību sistēmā mūzikas darbi un darba autors nav vienīgie termini, kad tiek risināti jautājumi par mūziku un mūzikas ierakstiem. Lielā daļā gadījumu īpaši mūsdienās ir svarīgi nodalīt arī fonogrammu un fonogrammas producentu, jo arī producentiem un izpildītājiem ir tiesības uz savu darbu aizsardzību ar autortiesību regulējumu. Fonogramma ir ar dzirdi uztveramu izpildījuma skaņu fiksācija, un tās producentis ir fiziska vai juridiska persona, kas

¹⁰L. Bently, B. Sherman, D. Gangjee, P. Johnson. Intellectual property law fifth editio. Oxford university press, 2018, 45.lpp.

pirmā fiksē šo skaņu speciālā ierakstā. Fonogrammas producents ir atbildīgs par ieraksta tehnisko un stilistisko skanējumu. Taču tas nenozīmē, ka producentam jābūt fiziskai personai, piemēram, fonogrammas producents var būt SIA "Mikrofona ieraksti".¹¹ Sākotnēji šie termini tika definēti Starptautiskajā konvencija par izpildītāju, fonogrammu producentu un raidorganizāciju tiesību aizsardzību (Romans konvencija) 3. pantā. Bernes konvencijas regulējums attiecībā uz fonogrammām, fonogrammas producentiem, izpildītājiem un raidorganizācijām ir limitēts un nenodrošina pietiekošu aizsardzību. Tāpēc tika izveidota Romas starptautiskā konvencija par izpildītāju, fonogrammu producentu un raidorganizāciju tiesību aizsardzību. Pamatojoties uz Romas konvencijas 7. pantu, izpildītāju, aizsardzība dod tiesības novērst darba raidīšanu un demonstrēšanu bez piekrišanas, nefiksēt priekšnesumu bez piekrišanas, novērst to, kā pirmā fiksācija veikta bez atļaujas, kā arī izpildījuma reproducēšanas mērķiem jāsakrīt ar izpildītāja mērķiem un vēlmi. Tātad izpildītājam tiek dotas tiesības uz viņa priekšnesumu un tā tālāk izmantošanu, bet izpildītājam netiek dotas tiesības attiecībā uz pašu muzikālo darbu. Savukārt Romas konvencijas 10. pantā teikts, ka "Fonogrammu producentiem ir tiesības atļaut vai aizliegt tiešu vai netiešu viņu fonogrammu reproducēšanu." Tātad producentu radītajām fonogrammām ir aizsardzībā pret citu personu neatļautu šīs fonogrammas reproducēšanu. Konvencijas 14. pants paredz, ka termiņš Romas konvencijas paredzētajai aizsardzībai ir vismaz 20 gadi.¹² Pateicoties Romas konvencijai arī Latvijas autortiesību likumā, ir iekļauts regulējums par fonogrammu producentiem un izpildītājiem. Autortiesību likumā fonogrammu producentu un izpildītāju tiesības ir pakļautas zem blakustiesībām, tātad fonogrammu producenti Latvijas autortiesību regulējumā ir uzskatāmi kā atsevišķi subjekti. Romas konvencijas tiesiskais regulējums paredz arī vienotu atlīdzību fonogrammu producentiem, par viņu radīto fonogrammu izmantošanu dažādās publiskās vietās.¹³

Viena no svarīgākajām izpausmēm autortiesībās ir ar tirdzniecību saistītie aspekti. Gadījumos, kad autortiesībās tiek iesaistīta tirdzniecība ir svarīgi, lai tā būtu efektīva un netraucētu autortiesību aizsardzībai, ko mūsdienās ir sarežģīti kontrolēt. Tāpēc ir izstrādāts Līgums par intelektuālā īpašuma tiesību aspektiem saistībā ar tirdzniecību (TRIPS līgums), kas ir izstrādāts, "lai samazinātu izkropļojumus un kavēkļus starptautiskajā tirdzniecībā un ievērojot nepieciešamību veicināt efektīvu un adekvātu intelektuālā īpašuma tiesību

¹¹ Kas ir fonogrammas jeb mūzikas ieraksta producents. Pieejams: <https://www.parmuziku.lv/muzika-biznesam/kas-ir-fonogrammas-jeb-muzikas-ieraksta-producents-1296> [aplūkots: 27.12.2021]

¹² Likums "Par Romas konvenciju par izpildītāju, fonogrammu producentu un raidorganizāciju tiesību aizsardzību". Latvijas Vēstnesis, 84/85, 31.03.1998.

¹³ L. Bently, B. Sherman, D. Gangjee, P. Johnson. Intellectual property law fifth edition. Oxford university press, 2018, 46.lpp.

aizsardzību, kā arī garantēt, lai pasākumi un procedūras intelektuālā īpašuma tiesību realizācijas nodrošināšanai paši nekļūtu par barjerām likumīgai tirdzniecībai.” TRIPS līguma 1. pants nosaka, ka “Dalībvalstis ir tiesīgas savas tiesību sistēmas un prakses ietvaros brīvi izvēlēties piemērotas šī Līguma prasību izpildes metodes.” Tātad līgums nenosaka, precīzas metodes, kā dalībvalstīm vajag savas nacionālās tiesību sistēmas ietvaros ieviest līgumā saistošās normas. Tādā veidā pret dalībvalstīm tiek ievērota pašnoteikšanās brīvība, kā arī valstis var izvēlēties vai piemērot kādas stingrākas normas atsevišķos jautājumos. Tomēr, izvēloties piemērot, stingrākas normas, tās nevar būt pretrunā ar starptautiskā līguma normām.

TRIPS līgums ir īpaši svarīgs muzikālo darbu izmantošanai, jo tas ir viens no galvenajiem starptautiskajiem līgumiem, kas nosaka pamatprincipus, kad kāda persona vēlas gūt ekonomisku labumu no cita autora radīta darba. Piemēram, TRIPS līguma 14.pants ir tiesiskais pamats izpildītājiem un fonogrammu producentiem, jo tas vispārīgi paredz fonogrammu producentu tiesības uz savu darbu reproducēšanu un izpildītāju tiesības uz to izpildījuma ierakstīšanu.

1.2 Mūzikas darba autortiesību mantiskais un nemantiskais tiesību raksturs

Autortiesības veido izpratne, ka autoru radītie darbi ir jāaizsargā, lai autoram būtu pilnīga kontrole pār to, kā un vai tiek izmantoti viņa radītie literārie, vizuālie, mūzikas u.tml. darbi. Pamatojoties uz autortiesību likuma 14. un 15. panta pirmās daļas autortiesības, ietver mantiskās un nemantiskās tiesības. Mantiskās tiesības kontrolē autora darba izmantošanu kā tādu, bet personiskās ietver autora personisko saikni ar savu radīto darbu, piemēram, tiesības norādīt savu vārdu vai pseidonīmu vai pieprasīt sava darba negrozāmību. Pamatojoties uz Autortiesību likuma 14. panta otrās daļas, “neviens no šā panta pirmajā daļā minētajām tiesībām autora dzīves laikā nevar pāriet citai personai.” Personiskās tiesības autora dzīves laikā nevar pāriet nevienai citai personai, savukārt mantiskās tiesības autors atsevišķos gadījumos var nodot citām personām, tas noteikts autortiesību likuma 16. panta otrajā daļā.

Autora personisko tiesību pamatā ir ideja aizsargāt autoru ārpus viņa ekonomiskajām interesēm. Vairumā valstu pie personiskajām tiesībām tiek paredzētas vismaz izziņošanas tiesības autorības tiesības un darba integritātes tiesības. Autoram ir personiskas tiesības iebilst pret sava darba izkropļošanu, kura var kaitēt autora godam un reputācijai. Tas noteikts Bernes konvencijas 6.bis pantā. Piemēram, ja komponists izveido muzikāla darba aranžējumu, kas būtiski izmaina oriģinālo skanējumu un autors to atzīst, kā aizskarošu un nav devis atļauju šādas

versijas izveidošanai, tad autoram ir tiesības prasīt šāda sava darba izmantošanas pārtraukšanu.¹⁴

Praksē, kad notiek strīdi par autortiesību pārkāpumiem, bieži tiek pieminētas arī autora tiesības uz nemantisko (morālo) kaitējumu. Piemēram, praksē ir bijis kāds strīds, kurš tika atrisināts vēl, nenonākot līdz tiesas procesam. Šajā strīdā, kāda juridiskā persona SIA „xxxxxxx” bija izmantojusi kāda autora muzikālo darbu savai reklāmai. Par mūzikas darba izmanto nebija noslēgta licence, kas atļautu izmantot autora darbu, un tādejādi tika izdarīts autortiesību pārkāpums. Autora puse piedāvāja SIA „xxxxxxx” vienošanos, kurā teikts, ka “attiecīgā juridiskā persona bez atļaujas ir izmantojis Kompensācijas saņēmēja autora darbu sava reklāmas materiāla sagatavošanai, kas ticis publiskot televīzijā un interneta vidē, tādejādi ir pārkāpis Autortiesību likuma 40.panta pirmajā daļā noteiktās prasības, nodarot Kompensācijas saņēmējam morālo kaitējumu.”¹⁵ Tātad var secināt, ka tiek pieņemts, ka ar autortiesību pārkāpuma izdarīšanas faktu ir izdarīts morālais kaitējums.

Tiesības uz morālā kaitējuma atlīdzību ir noteiktas Civillikuma 1635.pantā. “Ar morālo kaitējumu jāsaprot fiziskas vai garīgas ciešanas, kas izraisītas ar neatļautas darbības rezultātā nodarītu cietušā nemantisko tiesību vai nemantisko labumu aizskārums. Atlīdzības apmēru par morālo kaitējumu nosaka tiesa pēc sava ieskata, ņemot vērā morālā kaitējuma smagumu un sekas”.¹⁶ Doktrīnā norādīts, ka nemantiskā kaitējuma izpausmes deliktos var iedalīt divās lielās grupās. Pirmo grupu veido nemantiskās sekas, kas iestājas, fiziski kaitējot ķermenim. Otro grupu veido nemantiskās sekas, kas iestājas personisko tiesību aizskārums rezultātā, tajā skaitā, aizskarot personas personiskuma tiesības – personas vārdu, attēlu, preču zīmi, autortiesības, kā arī citas cilvēka pamattiesības.¹⁷ Tāpēc pēc būtības ir iespējams ar autortiesību pārkāpumu izraisīt nemantisko kaitējumu. Skatoties Autortiesību likuma kontekstā arī, tur ir paredzēta atlīdzība par morālo kaitējumu, tas redzams Autortiesību likuma 69. panta pirmās daļas 5.punktā, kurā teikts, ka subjektam vai tā pārstāvjiem ir tiesības prasīt, lai persona, kura prettiesiski izmantojusi autortiesību vai blakustiesību objektu, atlīdzina autortiesību vai blakustiesību subjektam radītos zaudējumus un morālo kaitējumu. Civillikuma 1635.panta otrajā daļā norādīts, ka morālo kaitējumu atlīdzību nosaka tiesa pēc sava ieskata. Tomēr pēc prakses redzams, ka atsevišķos gadījumos par morālā kaitējuma atlīdzināšanu personas vienojas savā starpā bez tiesas iesaistīšanas. Piemēram, gadījumos, kad abas puses piekrīt un vienojas

¹⁴ Veikša I. Autortiesības digitālajā laikmetā. “Biznesa Augstskola Turība”, 2021, 359.lpp.

¹⁵ Pielikums Nr.1

¹⁶ Civillikums., LR likums, Valdības Vēstnesis, 41, 20.02.1937.

¹⁷ Torgāns K. Saistību tiesības. Otrais papildinātais izdevums, Rīga, tiesu namu aģentūra, 2018., 151.lpp

par atlīdzības apmēram un nav strīdu arī par citiem jautājumiem.¹⁸ Tāpat arī Civilprocesa likuma 74.panta piektajā daļā ir noteikts, ka puses var vienoties par mediācijas izmantošanu, kā arī noslēgt izlīgumu vai vienoties par lietas nodošanu izskatīšanai šķīrējtiesā.¹⁹ Civillikuma 1635.panta trešajā daļā teikts, ka morālā kaitējuma izdarīšanas fakts ir pieņemams, ja neatļautā darbība, izpaudusies kā noziedzīgs nodarījums pret personas dzīvību, veselību, tikumību, dzimumneaizskaramību, brīvību, godu, cieņu vai pret ģimeni, vai nepilngadīgo. Citos gadījumos morālais kaitējums cietušajam ir jāpierāda. Autortiesību pārkāpuma fakts, spriežot pēc šī panta daļas, pats par sevi neveido pamatu arī atlīdzībai par morālo kaitējumu. Iepriekš minētajā prakses piemērā muzikālā darba autora puse nav pamatojusi, kā ir ticis nodarīts morālais kaitējums, un, pieņēmusi to, pamatojoties uz to, ka ir izdarīts autortiesību pārkāpums, pamatojoties uz autortiesību likuma 40.pantu. Tāpēc šāds prasījums attiecībā uz otru pusi nav pamatots. Piemērotāk šajā gadījumā būtu prasīt zaudējumu atlīdzību, kas pienākas par autortiesību pārkāpumu, kā arī pārtraukt bez atļaujas izmantot autora darbu, pamatojoties uz Autortiesību likuma 69. panta pirmās daļas 2. un 5.punktu, kā arī Civillikuma 1779.pantu. Gadījumā, ja ir tiešām redzams nemantiskais kaitējums, tad tas ir jāpierāda, jo to nevar prezumēt. Tomēr, arī prasot vienkāršu atlīdzību par autortiesību pārkāpuma rezultātā radītajiem zaudējumiem, Augstākās tiesas spriedumos ir ticis norādīts, ka panākot autortiesību pārkāpuma rezultātā nodarīto zaudējumu atlīdzināšanu, prasītājam jāpierāda autortiesību pārkāpums, zaudējumu fakts, zaudējumu apmērs un cēloniskais sakars starp autortiesību pārkāpumu no vienas puses un zaudējumu faktu un apmēru no otras.²⁰ Tātad, lai būtu pamatots prasījums uz zaudējuma atlīdzību par autortiesību pārkāpuma rezultātā nodarīto zaudējumu atlīdzināšanu, ir jāpierāda pārkāpums, zaudējuma fakts, zaudējuma apmērs un cēloņsakarība. Kopumā var secināt, ka zaudējumu pierādīšana attiecībā uz mantisko un nemantisko kaitējumu autortiesībās ir pierādāma nevis prezumējama.

Augstākā tiesa arī savos spriedumos ir argumentējusi, ka morālā kaitējuma atlīdzība autortiesību pārkāpuma gadījumos ir nevis prezumējama, bet pierādāma, tā Augstākā tiesa ir atzinusi spriedumā SKC- B/2016. Šajā spriedumā celta prasība, par zaudējumu atlīdzināšanu un autortiesību pārkāpuma radītā morālā kaitējuma kompensācijas piedziņu. Prasītāja lūdza konstatēt autortiesību pārkāpumu, piedzīt no laikraksta zaudējumu atlīdzību un morālā

¹⁸ Skaidrojums par autortiesību un blakustiesību objektu izmantošanu. Pieejams: https://registri.visc.gov.lv/vispizglitiba/saturs/dokumenti/metmat/skaidrojums_par_autortiesibam.pdf [aplūkots: 27.12.2021]

¹⁹ Civilprocesa likums: LV likums. Pieņemts 14.10.1998. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/50500-civilprocesa-likums> [27.12.2021]

²⁰ Latvijas Republikas Augstākās tiesas 2016.gada Spriedums lietā Nr.C30649011, 6.2 punkts

kaitējuma kompensāciju. Šajā lietā pie faktiem ticis norādīts, ka atbildētāja savā laikrakstā publicēja fotogrāfijas, kas iekļāva sevī vairākas fotogrāfijas, kas uzskatāmas, kā autortiesību objekti. Fotogrāfijas, kas tika izmantotas daļējā apmērā, ir prasītājas radošās darbības rezultātā radīti darbi, kas atbilstoši autortiesību likuma 4.panta 9.punktam tiek aizsargāti kā autortiesību objekti. Minētās fotogrāfijas nekad nav tikušas nodotas trešajām personām un autore nav devusi piekrišanu, lai tās kļūtu pieejamas sabiedrībai.²¹

Augstākā tiesa savos argumentos atzīst, ka attiecīgajā gadījumā ir pierādīts autortiesību pārkāpums, taču nav pierādīts mantas samazinājums un peļņas atrāvums, kurš būtu cēloniskā sakarā ar autortiesību pārkāpumu. Tiesa atzīst, ka peļņas atrāvums, visticamāk, varēja notikt, ja prasītāja būtu iecerējusi gūt peļņu, bet autortiesību pārkāpuma dēļ, tas vairs nebūtu izdevies. Tomēr no prasības pieteikuma redzams, ka, it īpaši daļā par morālo kaitējumu, izriet, ka prasītāja nemaz nav gribējusi pati publiskot šīs fotogrāfijas, jo tieši publiskošanas aspekts ir nodarījis morālo kaitējumu. Tātad nav pamatots prasījums par zaudējumu atlīdzību, jo nav pierādīts, ka būtu noticis peļņas atrāvums un citi nepieciešamie fakti prasības pamatošanai.²²

Attiecībā uz morālā kaitējuma atlīdzību tiesa norāda, ka iepriekš lietā ir tikusi izdarīta kļūdaina atsauce uz 2001.gada tiesību doktrīnas pausto atziņu, ka morālais kaitējums ir prezumējams. Šajā gadījumā nepieciešams ņemt vērā, ka 2006.gada 1. martā stājās spēkā Civillikuma grozījumi 1635.panta trešajā daļā, kurā tagad izsmeļoši ir uzskaitīti gadījumi, kad var prezumēt morālo kaitējumu. Tātad ņemot vērā šos grozījumus morālā kaitējuma iestāšanās par autortiesību pārkāpumu, ir jāpierāda un to prasītāja šajā lietā nav pierādījusi, bet vairāk prezumējusi.²³

Veidojot prasījumu, par autortiesību pārkāpuma rezultātā nodarītajiem mantiskajiem un nemantiskajiem zaudējumiem, ir svarīgi to pamatot ar atbilstošiem pierādījumiem, jo zaudējumu atlīdzināšanas mērķis ir nodrošināt pēc iespējas pilnīgāku tāda stāvokļa atjaunošanu, kāds būtu bijis tad, ja aizskārums nebūtu noticis.²⁴ Tāpēc, ja nav pierādīts, ka stāvoklis ir pasliktinājies, tad nav iemesla saņemt zaudējumu atlīdzību. Pierādījuma pienākums autortiesību pārkāpuma gadījumā, attiecībā uz mantisko un nemantisko zaudējumu atlīdzību, gulstas uz prasītāja pusi, tas nozīmē, ka zaudējumu atlīdzības prasījums ir jāveido ar stingru pamatojumu. Savādāk ir gadījumos, kad nepieciešams, lai tiek pārtraukta autora darba nelicenzēta izmantošana, jo tādā gadījumā ir jāpierāda vienkārši autortiesības pārkāpuma fakts.

²¹ Latvijas Republikas Augstākās tiesas 2016.gada Spriedums lietā Nr.C30649011, 1.1 punkts

²² Turpat-6.1 punkts

²³ Turpat-11.punkts

²⁴ Kalvis Torgāns, Saistību tiesības. Otrais papildinātais izdevums, Rīga, tiesu namu aģentūra, 2018., 199.lpp

Spriežot pēc prakses un doktrīnas avotiem, var secināt, ka nemantiskā kaitējuma izvērtēšana un atlīdzība ir svarīgs faktors, kad noticis autortiesību pārkāpums. Vienlīdz svarīgi, tas ir gadījumos, kad neatļauti tiek izmantots muzikāls darbs. Arvien biežāk rodas gadījumi, kad vēl npublicēti komponistu muzikālie darbi tiek ar pretlikumīgām metodēm iegūti un publicēti plašākā sabiedrībā. Mūzikas darbu publicēšanas brīdim ir izšķiroša nozīme. Autoriem ir svarīgi, lai darbs tiktu publicēts no viņiem zināmiem avotiem un tieši precīzi noteiktā laikā, lai gūtu pienācīgu atlīdzību par ieguldīto darbu. Jebkāda neparedzēt publicēšana un cita neatļauta muzikālā darba izmantošana, var potenciāli radīt lielus materiālus zaudējumus un morālas ciešanas. Tāpēc darba autora skatījumā, būtu jāpievērš lielāka uzmanība morālā kaitējuma atlīdzināšanas specifikai Autortiesību likuma ietvaros. Darba autora piedāvājums būtu iekļaut Autortiesību likuma 69¹. pantā šādu daļu- “Pats autortiesību pārkāpuma fakts nedod tiesības uz morālā jeb nemantiskā kaitējuma atlīdzību, tās ir jāpierāda.” Šāds regulējums palīdzētu saprast nemantiskā kaitējuma būtību autortiesību regulējuma kontekstā.

1.3 Mantisko tiesību kolektīvā pārvaldījuma organizācijas kā administrators muzikālo darbu izmantošanā

Autortiesību un blakustiesību subjektu personiskās tiesības nevar pāriet nevienai citai personai, izņemot, attiecībā uz mantiniekiem paredzētajā gadījumā, kas noteikts Autortiesību likuma 16.panta pirmajā daļā. Turpretim, savu mantisko tiesību aizsardzību subjekti var īstenot paši vai ar savu pārstāvju, piemēram, kolektīvo pārvaldījumu organizāciju starpniecību.²⁵ Mantisko tiesību kolektīvo pārvaldījumu organizācija Eiropas Savienībā tiek definēta, kā “jebkura organizācija, kura ar likumu vai ar tiesību nodošanu, licenci vai jebkuru citu līgumisku vienošanos ir pilnvarota vairāk nekā viena tiesību subjekta vārdā šo tiesību subjektu kolektīvās interesēs veikt autortiesību vai blakustiesību pārvaldījumu kā tās vienīgo vai galveno darbības mērķi, kā arī šīm organizācijā jāatrodas tās biedru īpašumā vai jābūt organizētai kā bezpeļņas organizācijai.” Latvijā lielākajā daļā gadījumu šīs organizācijas būs gan tās biedru īpašumā, gan darbosies kā bezpeļņas organizācija. Kolektīvās organizācijas attiecībā uz autortiesībām izveido autori, bet attiecībā uz blakustiesībām – izpildītāji, filmu un fonogrammu producenti. Attiecībā uz kolektīvo pārvaldījumu organizācijām Eiropas savienībā ir izdevusi Direktīvu

²⁵ Kolektīvā pārvaldījuma organizācijas. Pieejams: <https://www.km.gov.lv/lv/kolektiva-parvaldijuma-organizācijas> [aplūkots:27.12.2021]

2014/26/ES par autortiesību un blakustiesību kolektīvo pārvaldījumu un muzikālo darbu tiesību lietošanai tiešsaistē daudzteritoriālo licencēšanu iekšējā tirgū. Direktīvas preambulā tiek nosaukti mērķi, kas būtu jānodrošina autortiesību un blakustiesību subjektiem, lai to tiesības varētu efektīvi aizstāvēt un subjekti saņemtu to atlīdzību, kas viņiem pienākas. Direktīvas 2014/26/ES preambulas otrajā daļā tiek minēts, ka parasti tiesību subjekts var izvēlēties individuālu vai kolektīvu savu tiesību pārvaldījumu. Tajā pašā daļā tiek nosaukts, ko tieši ietver subjektu tiesību pārvaldījums. Direktīvas izpratnē pārvaldījums ietver licenču piešķiršanu izmantotājiem, izmantotāju revīziju un tiesību izmantošanas uzraudzību, autortiesību un blakustiesību īstenošanu, no tiesību izmantošanas gūto ieņēmumu iekasēšanu un tiesību subjektiem pienākošos summu sadalīšanu. Direktīvas mērķis ir panākt, ka ar kolektīvo pārvaldījumu organizācijām tiesību subjektiem ir iespēja saņemt atlīdzību par darbu izmantošanu citu valstu tirgū, kurus subjekti nespētu kontrolēt vai īstenot paši.²⁶

Latvijā kolektīvo tiesību pārvaldījuma organizācija var veikt mantisko tiesību pārvaldījumu tikai saņemot kultūras ministrijas atļauju, kas ļauj pārliecināties par organizācijas leģitimitāti. Piemēram, muzikāla darba ieraksta publiskai izmantošanai bieži nepietiek tikai ar vienošanos par atlīdzību ar darba autoru, jo pēc autortiesību regulējuma atlīdzība par izmantošanu pienākas arī fonogrammas producentam, kas ir atbildīgs par muzikālā darba skanējumu ieraksta formā. Tas nozīmē, ka Latvijā fonogrammas izmantošanai ir nepieciešams noslēgt līgumu un saņemt atļauju ar AKKA/LAA, kas ir autorus pārstāvošā mantisko tiesību kolektīvā pārvaldījuma organizācija Latvijā. Tāpat līgums par atlīdzības saņemšanu ir jānoslēdz ar biedrību "Latvijas Izpildītāju un producentu apvienība" (LaIPA), kura lielākajā daļā gadījumu pārstāv izpildītājus un fonogrammu producentus. Šādas autoru, producentu un izpildītāju pārstāvošās organizācijas izveides ir pamatotas ar Autortiesību un kolektīvo pārvaldījumu likumu, pamatojoties uz likuma 3. panta otro daļu- autortiesību un blakustiesību mantiskās tiesības tikai kolektīvi pārvalda attiecībā uz publisku izpildījumu (kafejnīcās, viesnīcās, veikalos u.c.), nomu, īri, publisku patapināšanu, kā arī retranslēšanu, reproducēšanu personiskai lietošanai, reprogrāfisko reproducēšanu personiskai lietošanai, vizuālās mākslas oriģināldarbu tālākpārdošanu un komerciālos nolūkos publicētu fonogrammu izmantošanu. Skatoties pēc Kolektīvo pārvaldījumu likuma 3.panta pirmās daļas, var redzēt, ka autortiesību un blakustiesību subjekti var uzticēt kolektīvi pārvaldīt mantiskās tiesības, bet jau minētā panta otrā daļā norāda, kad kolektīvā pārvaldījuma organizācija ir obligāta, jo pantā teikts-

²⁶ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2014/26/ES par autortiesību un blakustiesību kolektīvo pārvaldījumu un muzikālo darbu tiesību lietošana tiešsaistē daudzteritoriālo licencēšanu iekšējā tirgū. Pieņemta: 26.02.2014.

“autortiesību un blakustiesību mantiskās tiesības tikai kolektīvi pārvalda”.²⁷ Eiropas Savienības direktīvās, kas veidoja kolektīvo organizāciju institūtu, tika bieži norādīta autortiesību vai blakustiesību subjekta brīva izvēle izvēlēties vai tas piekrīt, ka viņa mantiskās tiesības būtu kolektīvi pārstāvētas, piemēram, kā jau iepriekš norādīts Direktīvas 2014/26/ES preambulas otrajā daļā Tomēr Eiropas parlamenta un padomes direktīvā 2019/789 jau ir minēts, ka šajā direktīvā būtu jāparedz iespēja starp kolektīvā pārvaldījuma organizāciju un retranslācijas pakalpojumu operatori noslēgt vienošanās par tiesībām, uz kurām saskaņā ar šo direktīvu attiecas obligātais kolektīvais pārvaldījums.²⁸ Tātad Latvijas regulējums attiecībā uz obligāto kolektīvo organizāciju ir tuvāks jaunākajam Eiropas Savienības regulējumam, lai gan vārētu šķist, ka tas iespējams pat uzliek stingrāku regulējumu nekā tas paredzēt Eiropas Savienības tiesību aktos.

Attiecībā uz izpildītāju un fonogrammu producentu mantisko tiesību pārvaldīšanu biedrība “LaIPA” ir atbildīgā kolektīvā organizācija, kas pārstāv blakustiesību subjektus arī tiesas procesos, kad pārkāptas viņu kā blakustiesību subjektu tiesības. Autortiesību kolektīvā pārvaldījuma likuma 3.panta trešajā daļā noteikts, ka Mantisko tiesību kolektīvo pārvaldījumu attiecībā uz autortiesību vai blakustiesību objektu izmantošanu vienlaikus var veikt tikai viena katras autortiesību un blakustiesību subjektu grupas izveidota kolektīvā pārvaldījuma organizācija. Tātad pēc likuma biedrība “LaIPA” var būt vienīgā mantisko tiesību kolektīvā organizācija, kas pārstāv izpildītāju un fonogrammu producentu tiesības, jo fonogrammu izpildītāji un producenti ir viena blakustiesību subjektu grupa, kuru uzrauga Kultūras Ministrija.

Direktīvas 2014/26/ES interesēs ir nodrošināt lai dalībvalstis būtu informētas par šo organizāciju darbību un lai tās ievērotu pamatprincipus. Direktīvas 4.pants nosaka, ka “Dalībvalstis nodrošina, ka mantisko tiesību kolektīvā pārvaldījuma organizācijas darbojas to tiesību subjektu labākajās interesēs, kuru intereses tās pārstāv, un ka tās nenosaka tiem nekādas saistības, kas nav objektīvi nepieciešamas to tiesību un interešu aizsardzībai vai to tiesību efektīvam pārvaldījumam. Tātad kolektīvā pārvaldījuma organizāciju galvenais uzdevums ir darboties autortiesību un blakustiesību subjektu interesēs un tās nedrīkst subjektiem uzlikt papildus saistības, kas neatbilst subjektu interesēm.

Autortiesības ir vairāku tiesību kopums(reproducēšanas, izpildījuma, ierakstīšana, tulkošana u.c.). katras no šīm apakštiesībām var tik sadalītas starp vairākiem tiesību

²⁷ Autortiesību kolektīvā pārvaldījuma likums. Latvijas Vēstnesis, 106, 31.05.2017., 3.panta pirmā daļa.

²⁸ Eiropas parlamenta un Padomes Direktīva 2019/789 ar ko paredz noteikumus, pat to kā īstenojamas autortiesības un blakustiesības, kuras piemēro noteiktām raidorganizāciju tiešsaistes pārraidēm un televīzijas un radio programmu retranslācijām. Pieņemts: 17.04.2019

īpašniekiem. Mūzikā ir vairāki atsevišķi tiesību slāņi. Pats muzikālais darbs sastāv no mūzikas un vārdiem, bet vēl, attiecībā uz mūzikas autortiesībām, tiek nodalītas tiesības uz izpildījumu un tiesības uz fonogrammas ierakstu. Tāpēc izmantojot kāda autora darbu, bieži būs nepieciešama piekrišana vai licence no dažādiem tiesību turētājiem. Tāpēc autortiesību sistēma attiecībā uz muzikāliem darbiem ir sadrumstalota un bieži izraisa apjukumu. Bieži ar vienkāršu saņemtu autora atļauju izmantot muzikālu dabu nepietiek, jo visticamāk atsevišķas viņa mantiskās tiesības un blakus tiesības pārvalda mantisko tiesību kolektīvā organizācija. Lai vairāk ilustrētu, kā tiek sadalītas tiesības uz muzikālu darbu, to var nodemonstrēt tabulas veidā. Piemēram, ja kādā raidorganizācija gribētu savā mājaslapā publiskai apskatei ievietot kāda muzikāla darba izpildījuma ierakstu, būtu nepieciešama atļauja uz tādiem tiesību un blakustiesību aspektiem, kā izplatīšana, reproducēšana, publisks izpildījums, kā arī tiesības uz attiecīgās fonogrammas un izpildījuma izmantošanu. Licenču iegūšana ir sarežģīta vēl vairāk, jo šīs atļaujas ir jāiegūst atsevišķi gan no autoriem, gan izpildītājiem, gan fonogrammu producentiem.²⁹ Šo sadrumstalotību var nodemonstrēt ar tabulas palīdzību attēlojot kaut vai dažas tiesības uz kurām ir jāiegūst atļauja un tāpat norādot, kas ir šo tiesību patiesais turētājs un kas ir šo tiesību faktiskais pārvaldītājs. (Tabula 1.1)

Ieguvums no mantisko tiesību kolektīvā pārvaldījuma teorētiski ir gan tiem, kas vēlas izmantot muzikālo darbu vai fonogrammu, gan pašiem autortiesību un blakustiesību subjektiem. Mantisko tiesību kolektīvā pārvaldījuma organizācija var pārvaldīt vairākas subjekta tiesības, piemēram, mantisko tiesību kolektīvā pārvaldījuma organizācijai “LaIPA” var pārvaldīt gan publiskā izpildījuma tiesības, gan publiskošanas tiesības uz kurām var dot atļauju ar vienotu licenci. Skatoties no paša autortiesību vai blakustiesību subjekta puses, ja organizācija tiešām strādā subjektu labā, tad attiecīgi nav pašam jāuztraucas par savu kā autortiesību vai blakustiesību subjekta tiesību pārvaldīšanu.

²⁹ Daniel Gervais. *Collective Management of Copyright and Related Rights*. Kluwer Law International, 2010, 11., 12.lpp.

Tabula 1.1

Tiesības ↓	Tiesību turētājs →	Mūzikas un vārdu autori	Izpildītāji	Fonogrammas producenti
Reproducēšanas tiesības		KO vai P	KO vai P	KO vai P
Publiskā izpildījuma tiesības		KO vai P	KO un A	KO un A
Publiskošanas tiesības		KO vai P	KO un A	KO un A

KO-Tiesības pārvalda mantisko tiesību kolektīvā organizācija, P-Tiesības pārvaldītas privāti, A- Tiesības ir tikai uz atlīdzību bet nav izņēmuma tiesību³⁰

Personām, kuras vēlas izmantot autortiesību vai blakustiesību objektu, kas saistīts ar muzikālajiem darbiem ir jāiegūst attiecīga atļauja uz šīm tiesībām. Tāpat jāsaprot, kas ir personas, kuras pārvalda šīs tiesības, jo licence būs jāiegūst no autortiesību vai blakustiesību subjekta tiesību turētāja. Autortiesības un blakustiesības ir fragmentētas un sadalītas pa vairākiem tiesību turētājiem, bet būtībā tas ir nepieciešams, lai, piemēram, mūzikas darbu autoriem un fonogrammu producentiem būtu atbilstoši nodrošināta tiesību aizsardzība. Tāpēc darba autora piedāvājums būtu izveidot mūzikas autortiesību un blakustiesību elektronisko datubāzi, pēc kuras varētu vienkāršāk orientēties, kurš pārvalda tiesības uz attiecīgo muzikālo darbu. Persona norādītu kādam nolūkam vēlas izmantot attiecīgu muzikālu darbu vai fonogrammu un datubāze parādītu, kas ir attiecīgo tiesību turētājs. Tādā veidā personām, kuras vēlas izmantot muzikālo darbu vai fonogrammu būtu precīzi skaidrs no kā ir jāsaņem licence un nerastos problēmas ar darba izmantošanu nolūkā, kurš netika atļauts.

Aplūkojot iepriekš minēto var secināt, ka mūzikas darbi ir viena no pamata jomā, ko aizsargā ar autortiesību regulējumu, jo mūzika darbs ir jaundarbs, kas tiek radīta autora oriģinālas darbības rezultātā. Vienādā līmenī kā pabeigti darbi, tiek aizsargāti arī nepabeigti darbi, kā arī, tā pat tiek aizsargātas arī atsevišķas mūzikas darbu vai fonogrammu daļas, kaut vai ļoti nelielas. Ja var saklausīt kādu jau radītu muzikālu darbu kaut vai nelielā apmērā, tad tas tiek pasargāts ar autortiesībām. Tomēr arī Eiropas Savienībā parādās par kāda jau esoša

³⁰ Daniel Gervais. Collective Management of Copyright and Related Rights. Kluwer Law International, 2010.

muzikāla darba nelielas daļas izmantošanu jaunā muzikālā darbā, un šajā gadījumā sāk parādīties jautājumi, kad darbs ir tiešām atpazīstams un vai nav pārlietu ierobežota mākslinieciskā brīvība. Latvijas tiesiskai regulējums autortiesību jomā pamatā ir veidojies no starptautiskajiem līgumiem, kā arī Eiropas Savienības regulām un direktīvām. Tāpēc autortiesību regulējums Latvijā visām personām piemērojams vienādi neatkarīgi no pilsonības.

2.Fonogrammu izmantošanas tiesiskie aspekti

Ženēvas konvencijas par fonogrammu producentu aizsardzību pret neatļautu viņu fonogrammu pavairošanu 1. pantā definēts, ka "fonogramma" ir izpildījuma skaņu vai citu skaņu ekskluzīvi aurāla fiksācija un tās producers ir fiziska vai juridiska persona, kura pirmā fiksē izpildījuma skaņas vai citas skaņas fonogrammā. Fonogramma pastāv tad, ja ir notikusi muzikāla darba fiksācija ierakstā. Fonogrammām var tikt veidotas kopijas, ko Ženēvas konvencija definē, kā skaņu nesēju, kas satur no fonogrammas tieši vai netieši ierakstītas visas skaņas vai nozīmīgu to daļu.³¹ Pamatojoties uz Eiropas parlamenta un padomes direktīvas 2006/115/EK 9. panta 1. punkta b) apakšpunktu dalībvalstis paredz fonogrammu producentiem ekskluzīvas tiesības padarīt pieejamas sabiedrībai, pārdodot vai citādā veidā, viņu producētās fonogrammas. Pamatojoties uz Eiropas Savienības tiesas paskaidrojumiem, šis pants ietver arī fonogrammu kopiju izmantošanu un izplatīšanu. Interpretējot kopijas definīciju, kas ietverta Ženēvas konvencijā, fonogramma nav uzskatāma par kopiju, ja ir izmantota tikai neliela daļa no oriģinālās fonogrammas.³²

Latvijas autortiesību likuma 52.pants nosaka, ka "Izpildītājiem un fonogrammu producentiem ir tiesības saņemt taisnīgu atlīdzību par komerciālos nolūkos publicētu fonogrammu izmantošanu. Izmantošana ietver raidīšanu, publiskošanu, publisko izpildījumu, no komerciālos nolūkos publicētām fonogrammām sastāvošu raidījumu publiskošanu, retranslāciju pa kabeļiem un citus publiskošanas veidus." Tātad šajā pantā minēti blakustiesību subjekti, kas ir izpildītāji un fonogrammu producers. Pamatojoties uz Senāta atziņām, var secināt, ka atšķirībā no tiesībām, kas pieder muzikālā darba autoram, šajā gadījumā fonogrammu producentiem un izpildītājiem nav tiesības pilnībā aizliegt fonogrammas izmantošanu. Tomēr attiecīgais pants dod tiesības uz taisnīgu atlīdzību par komerciālos nolūkos izmantotu fonogrammu. Pantā tiek nosaukti tādi fonogrammas izmantošanas veidi, kā raidīšana, publiskošana, publisks izpildījums, no fonogrammām sastāvošu raidījumu publiskošana un retranslāciju pa kabeļiem, bet ir atstāta vieta arī citiem fonogrammu izmantošanas veidiem, kuri nav pieminēti pantā pieminēti.

³¹ Likums "Par Konvenciju par fonogrammu producentu aizsardzību pret neatļautu viņu fonogrammu pavairošanu". Latvijas Vēstnesis, 89/90, 08.04.1997.

³² Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2006/115/EK (2006. gada 12. decembris) par nomas tiesībām un patapinājuma tiesībām, un dažām blakustiesībām intelektuālā īpašuma jomā

2.1 Fonogrammu producentu tiesību ierobežošana

Fonogrammu producentu radītas fonogrammas var tikt izmantotas komerciāli, bet var būt gadījumi, kad no fonogrammas izmantošanas nav mērķa gūt ekonomisku labumu. Fonogrammas producers ir blakustiesību subjekts, kuram lielākajā daļā gadījumu ir tiesības atļaut vai aizliegt blakustiesību objekta izmantošanu un saņemt atlīdzību par tā izmantošanu. Tomēr Autortiesību likuma 54. pants nosaka, ka iepriekš minētās blakustiesību subjekta tiesības var ierobežot Autortiesību likuma noteiktajos gadījumos. Pēc autortiesību likuma fonogrammas var izmantot bez producenta atļaujas un nemaksājot atlīdzību šādos gadījumos:

1.)nelielos fragmentos, kas izmantoti ziņu raidījumos un notikumu apskatos tikai informatīvam mērķim (Autortiesību likuma 54.panta trešās daļas 1.punkts);

2.)jau izziņotas vai publicētas fonogrammas var izmantot izglītības un pētniecības mērķiem(Autortiesību likuma 21.pants);

3.)kad nepieciešams sagatavot fonogrammas kopiju pielāgotā formātā un to reproducēt, izplatīt un publiskot personām ar dzirdes traucējumiem vai citiem funkcionēšanas ierobežojumiem (Autortiesību likuma 22.pants);

4.)kad fonogrammas reproducēšana ir nepieciešama tiesvedības mērķiem noteiktā apjomā. (Autortiesību likuma 24.pants);

5.)fonogrammu var publiski izpildīt valstisku vai reliģisku ceremoniju laikā šādu ceremoniju raksturam atbilstošā apjomā (Autortiesību likuma 26.pants);

6.)kad nepieciešams reproducēt bibliotēkas, muzeja vai arhīva krājumā esošu fonogrammu, kas sabojāts vai kļuvis nelietojams, ar nosacījumu, ka nav iespējams kopiju iegūt citā pieņemamā veidā.(Autortiesību likuma 23.pants);

7.)kad fiziska persona fonogrammu reproducē personiskai lietošanai bez tieša vai netieša komerciāla nolūka(Autortiesību likuma 54.panta piektā daļa);

8.)fonogramma nepieciešama īslaicīgai izmantošanai raidorganizācijā (Autortiesību likuma 27.pants).

Pamatā blakustiesību subjektu tiesību izņēmuma regulējums, kas paredzēts Autortiesību likumā, ir tāds pats kā vispārējais autortiesību izņēmumu un ierobežojumu regulējums. Tas ir pamatots, ar Autortiesību likuma 54.panta trešās daļas 2.punktu, kurš apstiprina, ka bez blakustiesību subjekta piekrišanas un bez atlīdzības blakustiesību objekts var tikt izmantots 21., 22., 22.1, 24., 25., 26., 27. un 33.pantā norādītajos nolūkos. Tātad tiesību izņēmumu ziņā regulējums ir vienāds fonogrammu producentu tiesībām un muzikālo darbu autoru tiesībām.

Eiropas Autortiesību regulējums attiecībā ierobežojumiem un izņēmumiem autortiesību jomā ir noteikts Direktīvas 2001/29/EK 5.pantā, kurā ir iekļauti tie paši noteiktie īpašie

gadījumi, kad tiek paredzēti izņēmumi no izmantošanas tiesību regulējuma. Attiecīgos Direktīvas 2001/29/EK izņēmuma gadījumus Eiropas Savienība ir paredzējusi pielāgot arī attiecībā uz fonogrammu izmantošanu un citām blakustiesībām. Direktīvas 2006/115/EK 10.panta noteikts, ka dalībvalstis var paredzēt tādus pašus ierobežojumu gan attiecībā uz fonogrammu producentu aizsardzību, gan sakarā ar literāru darbu un mākslas darbu autortiesību aizsardzību, kas norāda uz regulējuma nemainību starp autortiesību un blakustiesību subjektiem. Tomēr vispārīgā norma par ierobežojumiem un izņēmumiem autortiesību jomā ir atrodamā Līgumā par ar tirdzniecību saistītajām intelektuālā īpašuma tiesībām 13.pantā. Attiecīgā norma nosaka, ka “noteiktos īpašos gadījumos Dalībvalstis ievēro ierobežojumus vai izņēmumus attiecībā uz ekskluzīvām tiesībām, ja tas nav konfliktā ar darba normālu ekspluatāciju un bez iemesla nekaitē tiesību īpašnieka likumīgajām interesēm”.³³ Tātad attiecīgais līgums atļauj īpašos gadījumos noteikt izņēmumus no ekskluzīvajām tiesībām, bet izņēmumi nedrīkst konfliktēt ar darba normālu ekspluatāciju un nekaitē tiesību īpašnieka likumīgajām interesēm. Tātad fonogrammas izmantotājam tomēr varētu nebūt izņēmuma tiesības gadījumos, kad pirmšķietami varētu likties, ka pastāv izņēmuma situācija. Tāpat arī Autortiesību likuma 18.pants nosaka vienmēr izvērtēt, lai nebūtu pretrunas ar autora darba normālas izmantošanas noteikumiem un nepamatoti neierobežotu autortiesību un blakustiesību subjektu likumiskās intereses. Darba normāla ekspluatācija un nekaitēšana darba īpašnieka interesēm ir galvenais princips autortiesību ierobežojumu un izņēmumu tiesībās. Starptautiskā līmenī autortiesību regulējumā noteikto ierobežojumu un izņēmumu atbilstošā darbības joma un funkcija ir strīdīgs jautājums. Tehnoloģiskās izmaiņas ir viens no galvenajiem strīdu iemesliem. Darbu autori argumentē, ka izmantošanas veidi, kā izmantošana personiskām vajadzībām būtu jāiekļauj pie ar autortiesībām aizsargāta izmantošanas veida³⁴, bet no otras puses varētu tikt traucēta sabiedrības intelektuālā attīstība kopumā.³⁵ Starptautiskajās tiesībās tā sauktais “trīs soļu” tests, kurš ir izveidojies par pamatu ņemot Vispasaules intelektuālā īpašuma organizācijas (WIPO) līguma par autortiesībām 10.pantu un jau minēto Līguma par ar tirdzniecību saistītajām intelektuālā īpašuma tiesībām 13.pantu. Pamatojoties uz šī testa terminoloģiju, tā soļi ir, pirmkārt, izņēmumi ir pieļaujami tikai īpašos gadījumos, otrkārt, tas nav konfliktā ar darba normālu ekspluatāciju, treškārt, izņēmums nav aizskarošs autortiesību

³³ Līgums par ar tirdzniecību saistītajām intelektuālā īpašuma tiesībām. Pieņemts: 17.12.1998. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=51135> [aplūkots 27.12.2021]

³⁴ Jonathan Griffiths, The “Three-step test” in European copyright law – problems and solutions, Queen Mary University of London, School of Law Legal Studies Research Paper No.31/2009,1.lpp

³⁵ Jānis Rozenfelds, Intelektuālais īpašums, Rīga, Apgāds Zvaigzne ABC, 2018.

vai blakustiesību subjekta likumiskajām interesēm.³⁶No minētajiem kritērijiem var secināt, ka tie savā būtībā ir plaši interpretējami un nevar sniegt konkrētu atbildi par kāda tiesību izņēmuma pieļaujamību. Tiek uzskatīts, ka “trīs soļu tests” jau savā izveidošanas brīdī nav bijis paredzēts, lai specifiski noteiktu izņēmuma piemērotību, bet vienkārši bija nepieciešams pietiekoši plašs regulējums, zem kura Bernes konvencijas dalībvalstis varētu saglabāt savus jau paredzētos izņēmumus no autortiesību un blakustiesību subjektu tiesībām.³⁷ Tāpēc lielākajā daļā gadījumu “trīs soļu” testu ir pat bīstami piemērot, jo tā nekonkrētums var radīt iespēju atļaut kādu izņēmumu, kas nepamatoti atņem autortiesību vai blakustiesību subjekta tiesības.

Skatoties pēc Autortiesību likuma 18.panta otrās daļas, var secināt, ka “trīs soļu tests” pēc būtības ir ietverts arī Latvijas autortiesību regulējumā. Tas nozīmē, ka attiecīgā panta pielietošana atsevišķos gadījumos var novest pie patvaļīgas tiesību ierobežošanas un traucē autortiesību regulējuma attīstību. Piemēram, laikā kad bieži parādās dažādi jauni autortiesību darbu izmantošanas veidi, arī autortiesību likumā iekļautais termins “autora darba normālas izmantošanas noteikumi” var tikt iespējami nepamatoti palikts zem šī termina, ja vien izmantošanas veidam ir kāda ekonomiska vai praktiska nozīme. Tādā gadījumā var tikt aptverti gandrīz visi darbu izmantošanas veidi. Tātad pielietojot “trīs soļu testu” ierobežojumu izvērtēšanā ir svarīgi, lai būtu juridiska noteiktība šo soļu pielietošanā un netiktu traucēta autortiesību regulējuma attīstība. Tāpat ir svarīgi izvērtēt atbilstību tādām pamattiesībām, kā vārda brīvība un tiesības uz jaunrades brīvību.³⁸ Pēc darba autora domām Autortiesību likuma 18. pantu vajadzētu papildināt ar daļu, kurā noteikts, ka, piemērojot Autortiesību likuma 18. panta otrajā daļā paredzēto normu, ir jāizvērtē vai netiek ierobežota autortiesību regulējuma attīstība, kā arī katra autortiesību izņēmuma gadījumā jāizvērtē atbilstība saistošajām pamattiesībām. Tādā gadījumā tiktu mazināta iespējamība, ka pārliku ierobežojoši tiek pielietots “darba normālas izmantošanas” termins, attīstoties jaunām tehnoloģiskām iespējām uz aizsargātu darbu izmantošanu. Tiktu samazināts arī pamattiesību aizskaršanas risks. Tomēr arī šajā gadījumā būtu jāņem vērā, ka Autortiesību likuma 18.panta otrajā daļā iekļautais “trīs soļu testa” regulējums ir tikai brīvs ierobežojums, kas atļauj izņēmumus, kas parasti būtu aizliegti. Tas nav paredzēts, kā precīzs mehānisms izņēmuma gadījumu noteikšanā.³⁹

³⁶Jonathan Griffiths, The “Three-step test” in European copyright law – problems and solutions, Queen Mary University of London, School of Law Legal Studies Research Paper No.31/2009,1.lpp

³⁷ Turpat- 21.lpp

³⁸ Senftleben, Martin, From Flexible Balancing Tool to Quasi-Constitutional Straitjacket – How the EU Cultivates the Constraining Function of the Three-Step Test (7.marts, 2020). T. Mylly/J. Griffiths (eds.), The Transformation of Global Intellectual Property Protection, Oxford: Oxford University Press, 2020 Forthcoming, Pieejams: SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3576019>

³⁹ Jonathan Griffiths, The “Three-step test” in European copyright law – problems and solutions, Queen Mary University of London, School of Law Legal Studies Research Paper No.31/2009,23.lpp

2.2 Fonogrammu producentu tiesības attiecībā uz to fonogrammu komerciālu izmantošanu

WIPO līguma par izpildījumu un fonogrammām 15.pants nosaka, ka “izpildītājiem un fonogrammu producentiem ir tiesības uz vienreizēju taisnīgu atlīdzību par to, ka tieši vai netieši tiek izmantotas fonogrammas, kuras publicētas komerciālos nolūkos, lai tiktu pārraidītas ēterā vai komunicējot ar publiku jebkādā citādā veidā”.⁴⁰ Attiecīgais vispārējais starptautiskais regulējums fonogrammu producentiem un izpildītājiem, kā blakustiesību subjektiem paredz tiesības uz atlīdzības saņemšanu, ja kāds izmanto viņu radītos darbus. Salīdzinot ar jau iepriekš minēto Autortiesību likuma 52.pantu, var secināt, ka nacionālais regulējums precīzi norāda, kuri ir tie komerciālie izmantošanas veidi uz kuriem tiek paredzēta atlīdzība.

Augstākā tiesa ir izskaidrojusi savos spriedumos Latvijas autortiesību likuma 52.panta būtību, kā arī citu normu, kas nosaka regulējumu attiecībā uz izpildītāju un fonogrammu producentu atlīdzības saņemšanu. Sevišķi plaši izpildītāju un producentu atlīdzības jautājums ir izskaidrots spriedumā skc-10/2018. Šajā spriedumā ir paskaidrots uz ko fonogrammu producentiem ir tiesības, kā arī uz ko nav tiesību. Spriedumā precīzāk tiek spriests par fonogrammu retranslēšanu pa kabeļiem, bet ir jautājumi, kas attiecināmi arī uz pārējiem fonogrammu izmantošanas veidiem. Attiecīgajā spriedumā strīds pastāv starp biedrību “LaIPA”, kā prasītāju un inžinierfirmu SIA “Scintilla” ,kā atbildētāju. SIA “Scintilla” ir uzņēmums, kas nodarbojas ar kabeļtelevīzijas un interneta pakalpojumiem un veic komerciālos nolūkos publicētu fonogrammu retranslāciju pa kabeļiem. Atbildētāja ir noslēgusi licences līgumu par darbu retranslēšanu ar biedrību “AKKA/LAA” un nacionālā elektrisko plašsaziņas līdzekļu padome ir izniegusi atbildētājai kabeļu retranslācijas atļauju. Atbildētāja pati nav blakustiesību subjekts, jo atbildētāja ir kabeļoperatore nevis raidorganizācija un lai likumīgi retranslētu raidorganizāciju veidotas programmas, kuras ietver fonogrammas, ir nepieciešams maksāt atlīdzību par darbu retranslāciju blakustiesību subjektiem, kuru tiesības pārstāv prasītāja.⁴¹

Autortiesību kolektīvā pārvaldījuma likuma 3. panta otrā daļa nosaka, ka autortiesību un blakustiesību subjektu mantiskās tiesības tikai kolektīvi tiek administrētas attiecībā uz komerciālos nolūkos publicētu fonogrammu izmantošanu, kas nozīmē, ka fonogrammu

⁴⁰ Vispasaules intelektuālā īpašuma organizācijas līgums par izpildījumu un fonogrammām,1996.,15.pants

⁴¹ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2018.gada 10.septembra Lieta Nr.C31470413, SKC-10/2018, 1.,1.2,1.3. daļas

producentiem un izpildītājiem nav pašiem jāpārvalda savas tiesības uz atlīdzību, bet to var uzticēt tiesiski pārvaldīt biedrībai "LaIPA". Uz attiecīgo kolektīvo pārvaldījumu pār fonogrammu producentu un izpildītāju tiesībām atļauju ir devusi Latvijas Republikas kultūras ministrija.⁴² Tāpēc pārstāvot civilprocesā nav nepieciešama speciāla pilnvara no paša blakustiesību subjekta. Attiecīgajā spriedumā atbildētāja izsaka argumentu, ka Biedrība „LaIPA” nav uzrādījusi pilnvaras no blakustiesību subjektiem, kurus tā pārstāv un tas neatbilst civillikumā noteiktajām prasībām par pilnvarojumu, bet tiesa savos paskaidrojumos nosaka, ka Autortiesību likuma 64.panta trešā daļa (redakcijā, kas bija spēkā līdz 2017.gada 13.jūnijam) ir speciālā materiālo tiesību norma pretstatā vispārīgajām Civillikuma normām par pilnvarojumu. Likumā tiek paredzētas kolektīvā pārvaldījuma organizācijām tiesības obligātā kolektīvā pārvaldījuma gadījumos pārstāvēt tiesību īpašniekus bez līguma slēgšanas, bet vienkārši uz likuma pamata un kultūras ministrijas dotā pilnvarojuma.⁴³

Prasītāju puse pret atbildētāju izvirza prasījumus par fonogrammas izmantošanas pilnīgu aizliegšanu un piedzīt kompensāciju par laiku, kad fonogramma tika izmantota. Pirmkārt, Senāts savos paskaidrojumos par attiecīgo spriedumu atzīst, ka likums neļauj aizliegt komerciālos nolūkos publicētu fonogrammu izmantošanu, jo Autortiesību likuma 52.pants nosaka, ka blakustiesību subjektiem tiek paredzētas tiesības uz atlīdzību, bet blakustiesību subjektiem netiek dotas izņēmuma tiesības, kas ļautu vispār aizliegt izmantot fonogrammu. Autortiesību likuma 52.pants ir izveidots pamatojoties gan uz Romas konvencijas 12.panta, gan WIPO līguma par izpildījumiem un fonogrammām 15.panta, kā arī Eiropas parlamenta un padomes direktīvas 2006/115/EK par nomas tiesībām uz patapinājuma tiesībām un dažām blakustiesībām intelektuālā īpašuma jomā 8.panta 2.punktā Minētās tiesību normas ir izveidojušas regulējumu par tiesību apjomu, kas pienākas fonogrammu producentiem un izpildītājiem. Eiropas savienības tiesību avoti būtībā dod tiesības dalībvalstīm izvēlēties, vai tā grib dot plašākas tiesības blakustiesību subjektiem. Skatoties pēc Eiropas Savienības Tiesa arī savos spriedumos ir argumentējusi, ka Direktīvā 2006/115 dalībvalstīm ir atzīta iespēja paredzēt normas, kas nosaka plašāku aizsardzību attiecībā uz pārraižu raidīšanu un izziņošanu sabiedrībai, ko veic raidorganizācijas, nekā tās, kuras ir jāievieš saskaņā ar šīs direktīvas 8.panta 3.punktu.⁴⁴ Tomēr arī spriedumā tiek atzīts, ka Latvijas likumdevējs nav izvēlējis aizsargāt plašāk attiecīgo blakustiesību subjektu intereses attiecībā uz komerciālos nolūkos

⁴² Kolektīvā pārvaldījuma organizācijas. Pieejams: <https://www.km.gov.lv/lv/kolektiva-parvaldijuma-organizācijas> [aplūkots:27.12.2021]

⁴³ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2018.gada 10.septembra Spriedums Lietā Nr.C31470413, SKC-10/2018, 6.5.2. daļa

⁴⁴ Eiropas Savienības Tiesas spriedums 2015. gada 26. martā. Lieta C-279/13. 35.punkts

publicētu fonogrammu izmantošanu nekā to paredz plašāk iepriekš minētie starptautiskie līgumi un Direktīva 2006/115/EK, proti, paredzot izņēmuma tiesības blakustiesību subjektiem. Konkrētajā spriedumā blakustiesību pārkāpums ir izpaudies, kā likumā noteiktās atlīdzības nemaksāšana, nevis kā blakustiesību objekta izmantošana bez atļaujas. Līdz ar to pārkāpuma novēršana šajā gadījumā ir nesamaksātās atlīdzības samaksa nevis aizliegums izmantot attiecīgo tiesību objektu.⁴⁵

Augstākās tiesas ieskatā ir svarīgi izvērtēt vai notikusi sākotnējā pārraide sabiedrībai, jo atbildētāja attiecīgajā spriedumā argumentē, ka nav nav persona, kas retranslē komerciālos nolūkos publicētas fonogrammas pa kabeļiem, uzskatot, ka fonogrammu izmantotājas ir raidorganizācijas, kuru raidījumus atbildētāja izplata. Senāts savos paskaidrojumos pauž viedokli, ka attiecīgajā spriedumā apelācijas instances tiesa nav vērtējusi, vai konkrētajā gadījumā ir veikta komerciālos nolūkos publicētu fonogrammu retranslācija. Šajā sprieduma daļā Augstākā tiesa izvērtē vai ir notikusi retranslācija pa kabeļiem, kas nozīmē, ka nepieciešams izprast Eiropas Savienības tiesību avotu definīciju terminiem “retranslācija pa kabeļiem” un “komerciālos nolūkos publicēta fonogramma”. Retranslācija pa kabeļiem autortiesību izpratnē ir sekundārs izmantojuma veids attiecībā pret darbu vai blakustiesību objektu sākotnējo publiskošanu. Attiecībā uz darbiem par to liecina Bernes konvencijas „Par literāro un mākslas darbu aizsardzību” (turpmāk – Bernes konvencija) 11.bis panta 1.punkta (ii) apakšpunkts, kurš paredz, ka literatūras un mākslas darbu autoriem ir ekskluzīvas tiesības uz savu darbu raidījumu jebkādu izziņošanu pa vadiem vispārējai zināšanai vai retranslēšanu ēterā, ja šādu pārraidi veic cita organizācija, nevis tā, kura to darījusi pirmo reizi.⁴⁶ Tātad var secināt, ka darbu vai blakustiesību objektu retranslācijai ir nepieciešams noteikt vai ir notikusi sākotnējā raidīšana vai cita veida pirmreizējā publiskošana. Vērtējot vai ir notikusi publiskošana ir jāņem vērā, ka Eiropas savienība daudzos spriedumos ir skaidrojusi jēdzienu “sabiedrība” saistībā ar publiskošanas tiesību izpratni. Eiropas Savienības izpratnē sabiedrība nozīmē nenoteiktu potenciālo adresātu skaitu un turklāt tiek paredzēts diezgan liels personu skaits, lai uzskatītu par sabiedrību. Tas nozīmē ka darbs ir padarīts uztverams personām vispārīgi nevis konkrētām personām, kas pieder privātai grupai. Turklāt ar kritēriju “diezgan liels personu skaits” ir noteikta minimālā robeža, lai personu skaits nebūtu pārāk mazs vai

⁴⁵ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2018.gada 10.septembra Spriedums Lietā Nr.C31470413, SKC-10/2018, 14.2. punkts

⁴⁶ Bernes konvencija “Par literatūras un mākslas darbu aizsardzību”. Pieņemta 09.09.1886. 11.bis pants 1.punkts

niecīgs.⁴⁷ Pēc iepriekš minētajiem kritērijiem Senāta ieskatā var noteikt arī vai sprieduma gadījumā ir notikusi sākotnējā pārraide, kas paredzēta sabiedrībai. Senāta ieskata ir svarīgi izvērtēt šo punktu, jo pretējā gadījumā to varētu uzvert ka civilprocesa likuma 193. panta piektās daļas prasības par konstatēto lietas apstākļu juridisko novērtējumu pārkāpumu. Tomēr kaut vai, ja kabeļoperators nav veicis komerciālos nolūkos publicētu fonogrammu retranslāciju pa kabeļiem, pats par sevi nenozīmē, ka kabeļoperators nav veicis tādu izmantošanu, par kuru tam ir pienākums samaksāt taisnīgu atlīdzību saskaņā ar Autortiesību likuma 52.panta pirmo daļu. Atbilstoši attiecīgajai normai atlīdzības maksāšanas pienākas par jebkādu publiskošanu un tāpēc noteikšanai kāds tieši publiskošanas veids izmantots ir tikai pasīva nozīme. Augstākā Tiesa šajā daļā spriedumu atcēla un nodeva jaunai izskatīšanai uzskatot, ka apelācijas instances tiesa šo argumentu, kurš bija ietverts arī atbildētājas apelācijas sūdzībā, izvērtējusi nepilnīgi, kas varēja novest pie lietas nepareizas izspriešanas.⁴⁸

Spriedumā skc-10/2018 Augstākā tiesa ir izskaidrojusi, pēc kādiem noteikumiem ir nosakāma atlīdzība par fonogrammu izmantošanu Latvijā. Tā kā pienākums maksāt atlīdzību rodas pamatojoties uz Autortiesību likuma 52. panta pirmās daļas, tas nozīmē, ka likums nenosaka izmantotājam ar kolektīvā pārvaldījuma organizāciju pienākumu noslēgt savstarpēju līgumu. Kā norādīts Civillikuma 1402.pantā, saistību tiesības var rasties uz tiesiska darījuma, likuma vai neatļautas darbības pamata. Skatoties kontekstā ar Autortiesību likuma 52. pantu var secināt, ka tiesības uz atlīdzību fonogrammu producentiem par viņu fonogrammu izmantošanu, pamatoti, rodas uz likuma pamata. Saskaņā ar likumu, jau komerciālos nolūkos publicēto fonogrammu izmantošanas brīdī pie izmantotāja jāatrodas dokumentam, kas apliecina, ka atlīdzība ir samaksāta un ir izpildīts 52.panta pirmajā daļā paredzētais regulējums, kas nozīmē, ka atlīdzības apmaksu var pierādīt ar dokumentu kas apstiprina apmaksu, piemēram, rēķinu. Tiek norādīts, ka pieprasījumam samaksāt Autortiesību likuma 52.panta pirmajā daļā norādīto taisnīgo atlīdzību piemērojami vispārīgie Civillikuma noteikumi par saistību, tostarp tādu, kas radušās uz likuma pamata, neizpildi un ar šādu neizpildi radīto zaudējumu atlīdzināšanu.⁴⁹ Tātad var secināt, ka attiecībā uz fonogrammas izmantošanu uz kuru netika dota atļauja var prasīt zaudējumu atlīdzību pamatojoties uz civillikuma normām par zaudējumiem un to atlīdzību, kas noteikts civillikuma astotajā nodaļā.

⁴⁷ Eiropas Savienības Tiesas 2016.gada 31.maija spriedums lietā Reha Training, C-117/15, ECLI:EU:C:2016:379, 41.-43.punkti

⁴⁸ Augstākā tiesa uzdod apelācijas instances tiesai no jauna vērtēt, vai ir veikta fonogrammu retranslēšana pa kabeļiem Pieejams: <https://juristavards.lv/zinas/273349-augstaka-tiesa-uzdod-apelācijas-instances-tiesai-no-jauna-vertet-vai-ir-veikta-fonogrammu-retransles/> [aplūkots: 27.12.2021]

⁴⁹ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2018.gada 10.septembra Spriedums Lietā Nr.C31470413, SKC-10/2018,

No minētā satversmes tiesas sprieduma var secināt, ka Latvijā likumdevējs nav paredzējis izņēmuma tiesības izpildītājiem un fonogrammu producentiem attiecībā uz to darbu raidīšanu, publiskošanu, publisko izpildījumu, no komerciālos nolūkos publicētām fonogrammām sastāvošu raidījumu publiskošanu, retranslāciju pa kabeļiem un citus publiskošanas veidus. Skatoties citu Eiropas Savienības valstu piemērus var atrast, ka, piemēram, Francijas Intelektuālā Īpašuma kodeksa L132-21.pantā noteikts, ka līgumi, kas ir saistoši producentam un audiovizuāla darba autoriem, jāpiešķir audiovizuālā darba ekskluzīvo izmantošanas tiesību piešķiršanu producentam. Tātad Francijas fonogrammu producentu tiesiskais regulējums piešķir ekskluzīvas tiesības producentiem uz to fonogrammu izmantošanu un tajā skaitā arī raidīšanu.⁵⁰

⁵⁰ Francijas tiesības. Code de la propriété intellectuelle [Intelektuālā īpašuma kodekss]

3. Muzikālo darbu izmantošanas problemātika

3.1 Atlīdzības noteikšana par mūzikas darbu un fonogrammu izmantošanu

Lai izmantotu kāda autora muzikālu darbu ir jāsaņem autortiesību subjekta atļauja to izmantot. Pamatojoties uz autortiesību likuma 40. panta otro daļu autortiesību subjekta atļauja tiek izsniegta gan licences, gan licences līguma veidā. Autortiesību likuma 41. panta pirmajā daļā noteikts, ka licences līgumā puses vienojas par atlīdzības lielumu un tās izmaksāšanas kārtību un termiņu. Autortiesību kolektīvā pārvaldījuma likuma 31. pantā noteikts, ka Kolektīvā pārvaldījuma organizācija nosaka par tās pārvaldīto darbu vai blakustiesību objektu izmantošanu iekasējamās atlīdzības likmes. Atlīdzības likmes tiek noteiktas, ievērojot to, ka kolektīvā pārvaldījuma organizācijas pārstāvētajiem autortiesību vai blakustiesību subjektiem ir tiesības saņemt taisnīgu atlīdzību par viņu darbu vai blakustiesību objektu izmantošanu. Vienojoties par atlīdzības noteikšanu likums neparedz stingrus noteikumus atlīdzības apmēra noteikšanā. Galvenie kritēriji uz vienošanos par atlīdzību Latvijas autortiesību regulējumā ir autortiesību vai blakustiesību subjektu tiesības uz taisnīgu atlīdzību uz kurām pamatojoties kolektīvās pārstāvniecības organizācijas izveido likmes par atlīdzības apmēru, kas jāmaksā personām kuras grib izmantoto autortiesību un blakustiesību subjektu darbus. Gadījums, kad puses nevar vienoties par atlīdzības apmēru to nosaka tiesa pēc saviem ieskatiem. Piemēram, Augstākās tiesas 29.11.2017. spriedumā Nr. SKC-136/2017 teikts, ka gadījumos, kad darba izmantotājs un kolektīvā pārvaldījuma organizācija nevar vienoties, par atlīdzības lielumu, kas jāmaksā par muzikālo darbu izmantošanu raidīšanā, to nosaka tiesa, ja ir izpildīti divi kritēriji. Pirmkārt, jākonstatē, ka puses ir vienojušās par pārējiem izmantošanas noteikumiem izņemot atlīdzības apmēru. Otrkārt, atlīdzībai jābūt samaksātai vismaz tādā apmērā, kāda par pamatu un taisnīgu to atzinis darba izmantotājs.⁵¹ Tomēr pēc Eiropas Savienības direktīvas 2019/790 18.panta 2.punkta, kurā teikts, ka īstenojot tiesības saņemt pienācīgu un samērīgu atlīdzību dalībvalstu tiesību aktos, dalībvalstis var brīvi izmantot dažādus mehānismus un ņemt vērā līgumslēgšanas brīvības principu un taisnīgu tiesību un interešu līdzsvaru.⁵² Ņemot vērā, ka šobrīd Latvijas autortiesību regulējumā nav noteiktas autortiesību un blakustiesību atlīdzības aprēķināšanas kārtības, tad iespējams pašreizējais regulējums nav pilnīgi atbilstošs jaunajam

⁵¹ Latvijas Republikas Augstākās tiesas, Civillietu departamenta, 2017.gada 29.novebra Spriedums Lietā. Nr.C29422807, SKC-136/2017.

⁵² Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (ES) 2019/790 (2019. gada 17. aprīlis) par autortiesībām un blakustiesībām digitālajā vienotajā tirgū un ar ko groza Direktīvas 96/9/EK un 2001/29/EK

Eiropas Savienības Direktīvas 2019/790 regulējumam, jo pagaidām līgumslēgšanas brīvība nav samērīgā līdzsvarā ar autoru tiesībām un interesēm uz atlīdzību par sava darba izmantošanu.

Jaunākajos Eiropas Savienības regulējumos, par autortiesībām un blakustiesībām digitālajā tirgū ir noteikts līgumu koriģēšanas mehānisms, kas noteikts ar Direktīvā 2019/790. Attiecīgās Direktīvas 20.pantā noteikts, ka “dalībvalstis nodrošina, ka tad, ja atlīdzība, par kuru sākumā noslēgta vienošanās, salīdzinājumā ar vēlāk no visiem darbu vai izpildījumu izmantošanas gūtajiem attiecīgajiem ienākumiem izrādās nesamērīgi maza, autoriem un izpildītājiem vai viņu pārstāvjiem no puses, ar ko viņi ir stājušies līgumattiecībās par savu tiesību izmantošanu, vai šādas puses tiesību pārņēmējiem ir tiesības pieprasīt pienācīgu un taisnīgu papildatlīdzību.” Pantā tiek izvirzīta prasība dalībvalstīm nodrošināt, ka autortiesību un blakustiesību subjekti, kas ir licencējuši vai nodevuši savas ekskluzīvās tiesības uz savu darbu izmantošanu, saņem pienācīgu un samērīgu atlīdzību. Gadījumos, kad atlīdzība par kuru sākotnēji noslēgta vienošanās izrādās nesamērīga ar gūto peļņu, tad autortiesību un blakustiesību subjektiem ir jābūt iespējai pieprasīt pienācīgu un taisnīgu papildatlīdzību. Direktīva nosaka, ka autoriem un izpildītājiem ir jābūt pieejamai visai aktuālajai informācijai par to kā tiek izmantoti viņu darbi un kāds ir ekonomiskais ieguvums no tiem.⁵³

Latvijā Autortiesību likumā taisnīgas atlīdzības pienākums noteikts fonogrammu producentiem, par komerciālos nolūkos publicētu fonogrammu izmantošanu un nomu, autoriem par jebkāda autortiesību objekta izmantošanu un publisku patapinājumu, kā arī par autortiesību objekta izmantošanu autoriem, kurus pēc rūpīgas meklēšanas sākotnēji nebija izdevies noskaidrot. Tomēr, lai gan Latvijas regulējumā ir vispārīgi noteiktas tiesības saņemt atlīdzību par autortiesību vai blakustiesību objektu izmantošanu, tomēr nav paredzētas tiesības prasīt papildus atlīdzību gadījumā, ja, salīdzinot ar gūtajiem ienākumiem, pielīgtā atlīdzība ir nesamērīgi maza.⁵⁴ Situācijā, kad izrādītos, ka fonogrammas izmantošana ir nesusi nesamērīgi lielākus ienākumus nekā tika sniegta atlīdzība, tad pēc pašreizējā regulējuma, fonogrammas producentam nebūtu tiesības uz papildatlīdzības prasīšanu un pēc būtības nav sasniegts mērķis, kas ir taisnīgas atlīdzības sniegšana autortiesību vai blakustiesību subjektam.

Attiecībā uz mūzikas darbu un fonogrammu izmantošanu bieži ir sākotnēji grūti paredzēt, cik liels būs mantiskais labums no autortiesību vai blakustiesību objekta izmantošanas. Tāpēc šī brīža Autortiesību likums ir neatbilstošs, lai nodrošinātu taisnīgu atlīdzību autortiesību un blakustiesību subjektam. Likums neparedz subjekta tiesības uz papildatlīdzību, ja izrādās, ka

⁵³ Liberte V., Kaprāne S. Autortiesību regulējuma izmaiņas saistībā ar digitālā vienotā tirgus direktīvām. Jurista Vārds, 02.03.2021., Nr. 9 (1171), 7.-13.lpp.

⁵⁴ Turpat- 10.lpp

mantiskais labums, ko guva darba izmantotājs, ir nesamērīgi lielāks par atlīdzību, ko saņēma darba autors vai producents. Tāpēc darba autora piedāvājums būtu iekļaut Autortiesību likumā šādu pantu- “Autortiesību un blakustiesību subjektiem ir tiesības saņemt informāciju par komerciālo labumu, kāds ir gūts no subjekta darba izmantošanas. Subjektiem ir tiesības pieprasīt papildatlīdzību, ja komerciālais labums, kas gūts no darba izmantošanas ir nesamērīgi lielāks nekā sākotnēji noteiktā atlīdzība.” Šāda likuma norma būtu atbilstoša jaunākajam Eiropas Savienības direktīvu regulējumam par pienācīgas atlīdzības saņemšanu autortiesību un blakustiesību subjektiem. Attiecībā uz muzikālo darbu un fonogrammu izmantošanu, šāda norma daudz pilnīgāk aizsargātu autoru un fonogrammu producentu intereses un novērstu nepienācīgi atbilstošas samaksas praksi.

3.2 Tehnoloģiju ietekme uz fonogrammu veidošanu un izplatīšanu

Autortiesību likuma 15.pantā noteikts, ka autoram ir mantiskās tiesības izplatīt savu darbu. Muzikāla darba vai fonogrammas izplatīšana ir viens no veidiem, ka pats autors vai kāda cita persona var izmantot muzikālu darbu. Gadījumos, kad cita persona, kas nav autors, vēlas izplatīt autora darbu ir nepieciešams saņemt licenci, jo pamatojoties uz autortiesību likuma 40. panta otro daļu - “autortiesību subjekta atļauja tiek izsniegta gan licences līguma, gan licences veidā”. Kā jau iepriekš minēts, lai izmantotu autora darbu ir nepieciešama atļauja, kura Latvijā tiek dota licences veidā.

Tāpat autortiesību 51. pantā noteikts, ka fonogrammu producentam ir izņēmuma tiesības fonogrammu vai tās kopiju izplatīt. Tātad attiecībā uz fonogrammas izplatīšanu fonogrammas producentam ir izņēmuma tiesības. Eiropas parlamenta un padomes direktīvas 2006/115/EK 9.pantā noteikts, ka izplatīšanas tiesības uz savām fonogrammām ir fonogrammu producentiem un tā paša panta 4.daļā noteikts, ka “izplatīšanas tiesības var nodot citiem, deleģēt vai piešķirt ar licences līgumiem”. Tātad pamatojoties uz direktīvu 2006/115/EK, lai saņemtu atļauju izplatīt fonogrammu, ir jānoslēdz licences līgums ar fonogrammas producentu vai kolektīvās pārstāvniecības organizāciju gadījumā ja tā pārvalda blakustiesību subjekta tiesības. Latvijas gadījumā uz fonogrammu izplatījuma tiesībām ir obligātā kolektīvā pārstāvniecība. Autortiesību likuma 51. panta trešajā daļā teikts, ka “Atlīdzības iekasēšanu, sadalīšanu un izmaksu par fonogrammu nomu, īri un publisku patapinājumu veic izpildītāju un fonogrammu producentu pilnvarotas kolektīvā pārvaldījuma organizācijas. Atlīdzības summas, ko izmaksā izmantotājs atbilstoši šim pantam, sadala starp fonogrammu producentu un izpildītājiem vienlīdzīgās daļās, ja līgumā starp kolektīvā pārvaldījuma organizācijām nav noteikts citādi”.

Tātad attiecībā uz fonogrammu izplatīšanu nepieciešams samaksāt atlīdzību kolektīvā pārvaldījuma organizācijai, kura pārvalda fonogrammas producenta mantiskās tiesības.

Mūzika tiek izplatīta dažādos veidos un nav precīzi noteiktu mūzikas izplatīšanas veidu, jo galvenokārt, ja ir šaubas vai kaut kas ir pieskaitāms mūzikas izplatīšanai, tad var vadīties pēc definīcijas un pārbaudīt vai tā ir darbība, ar kuru autortiesību vai blakustiesību objekta oriģināls vai kopija tiek pārdota vai citādi atsavināta. Pazīstamākie veidi kā mūzikas darbus var izplatīt ir nošu pierakstā, kompaktdiskos, audiokasetēs, skaņuplatēs, tiešsaistē internetā un citos veidos. Mūsdienās visizplatītākais mūzikas izplatīšanas veids ir izplatīt mūziku internetā, jeb digitāli dažādās mūzikas straumēšanas un digitālās mūzikas tirgošanas platformās. Internets ir būtiski ietekmējis skaņu ierakstu izveidi, mārketingu un izplatīšanu globālajā mūzikas vidē. Jaunā tehnoloģiskā attīstība ir ļāvusi izplatīt skaņu ierakstus, kā digitālus failus atsevišķi no citiem fiziskiem datu nesējiem.⁵⁵ To atzīst arī Eiropas Savienība savā Direktīvā 2019/790, kurā teikts, ka “straujas tehnoloģiju attīstības ietekmē joprojām mainās darbu un blakustiesību objektu radīšanas, producēšanas, izplatīšanas un izmantošanas veidi. Joprojām parādās jauni uzņēmējdarbības modeļi un jauni dalībnieki. Attiecīgajiem tiesību aktiem ir jāatbilst nākotnes prasībām, lai tie neierobežotu tehnoloģisko attīstību.”⁵⁶ Tādejādi ir izdevies mūziku no iepriekš mūziku dominējošā patēriņa produkta, kompaktdiska. Digitālais laikmets ir ievērojami paplašinājis iespējas veikt skaņu ierakstus. Zemu izmaksu audio un video ražošanas rīki ir samazinājuši mūziķu izmaksas, lai radītu mūzikas darbus, palielinot piedāvājumu, un tiešsaistes mazumtirgotāju zemās robežizmaksas par digitālo krātuvi izmantošanu mūzikas izplatīšanai ir ļāvušas šiem mazumtirgotājiem piedāvāt pārdošanai miljoniem skaņu ierakstu. Digitālās tehnoloģijas ir mainījušas arī to, kā mūzikas patērētājs atklāj autoru muzikālos darbus, kas ir ietekmējis arī industrijas mārketinga un reklāmas stratēģijas. Tradicionālākie masu tirgus veicināšanas avoti, piemēram radio, kas koncentrējas uz daudz mazāku skaitu dziesmu izplatīšanu, ir papildināti ar mērķtiecīgu uz lietotājiem tendētu sociālu mārketingu, kas ir pieejams visiem, kas ieraksta mūziku neatkarīgi no tā vai viņi ir noslēguši līgumu ar kādu ierakstu izdevniecību. Gan mūziku, gan citu informāciju par mākslinieka darbu ir viegli izplatīt sociālajos tīklos vienādi efektīvi neatkarīgi no tā cik atpazīstams un cik materiāli atbalstīts ir mūzikas un mākslas darbu autors. Visbeidzot, plašā autortiesību pārkāpjošā mūzikas izplatīšana internetā ir likusi likumīgiem mūzikas izplatītājiem internetā paplašināt savus pakalpojumus ar

⁵⁵ Stephen A. Merrill, William J. Raduchel Copyright in the Digital Era: Building Evidence for Policy, National Academies Press, 2013, 22.lpp

⁵⁶ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (ES) 2019/790 (2019. gada 17. aprīlis) par autortiesībām un blakustiesībām digitālajā vienotajā tirgū un ar ko groza Direktīvas 96/9/EK un 2001/29/EK

tādām iespējām, kā vieglu savas mūzikas klāsta pārvaldību un arī ērtu navigāciju meklējot dažādu autoru muzikālos darbus, kā arī citām pakalpojumu uzlabojošām kvalitātēm.⁵⁷ Tātad, ja mūzikas patērētājam likumīga mūzikas darbu klausīšanās dod papildus iespējas un ir kvalitatīva, tad viņš ir vairāk iedrošināts klausīties mūziku likumiskos veidos nevis no pirātiskiem avotiem iegūstot šo mūziku. Digitālajam laikmetam attīstoties ir izveidojušies jauni biznesa modeļi mūzikas izmantošanai, kas ir veidojuši jaunas juridiskas struktūras, lai likumiski izplatītu muzikālus darbus. Viens no efektīvākajiem digitālajiem mūzikas izplatīšanas veidiem ir maksas mūzikas abonēšanas pakalpojumi, piemēram, “spotify”. Par tiesībām uz fonogrammām “spotify” ir saņēmis licences, kas dod atļauju izplatīt lielāko mūzikas ierakstu kompāniju darbus, kā “Universal Music Group”, “Sony Music Entertainment Group” un “Warner Music Group”, kā arī licences uz savu darbu izplatīšanu dod neatkarīgie mākslinieki un citas mazākas ierakstu kompānijas.⁵⁸ Spotify maksā atlīdzību divos veidos, tiek maksāta atlīdzība skaņas ieraksta tiesību īpašniekiem, kas parasti ir ierakstu kompānija, kā arī tiek maksāta autoratlīdzība par izdevniecību, kuru šāņem dziesmu autori vai skaņdarbu īpašnieki. Autoratlīdzība atkarībā no izmantošanas teritorijas tiek izmaksāta izdevējiem, kolektīvā pārvaldījuma organizācijām vai citām aģentūrām.⁵⁹

Digitālie mūzikas tirdzniecības un izplatīšanas veidi ietekmē arī konkurences tiesības. Eiropas komisija ir informējusi “Apple”, ka tā kropļo konkurenci mūzikas straumēšanas tirgū, jo “Apple” ļaunprātīgi izmanto savu dominējošo stāvokli mūzikas straumēšanas lietotņu izplatīšanā, jo kompānija, lai iegādātos straumēšanas platformas liek izmantot savu lietotņu izplatīšanas platformu “App store”. Eiropas konkurences komisāre uzsver, ka “komisijas sākotnējie secinājumi ir, ka “apple” ir dominējošā pozīcija starp tiem, kuri izmanto “Iphone” un “IPad” ierīces, pateicoties tam ka “apple” izmanto “App store”. Kompānija ir izveidojusi arī savu mūzikas straumēšanas lietotni, kura konkurē ar citiem mūzikas straumēšanas pakalpojumu sniedzējiem. Nosakot stingrus noteikumus “App Store”, kas nelabvēlīgi ietekmē konkurējošus mūzikas straumēšanas pakalpojumus, liedz lietotājiem lētākas mūzikas straumēšanas iespējas un kropļo konkurenci. Tas tiek darīts, konkurentiem iekasējot augstas komisijas maksas par katru darījumu lietotnē “App Store” un aizliedzot viņiem informēt savus klientus par

⁵⁷ Stephen A. Merrill, William J. Raduchel Copyright in the Digital Era: Building Evidence for Policy, National Academies Press, 2013, 23.lpp

⁵⁸ Kā “Spotify” maksā atlīdzību tiesību turētājiem Pieejams: <https://www.cnbc.com/2018/02/28/how-spotify-licenses-and-pays-for-music-rights.html> [aplūkots: 27.12.2021]

⁵⁹ “Spotify” publicēšanas tiesības Pieejams: <https://artists.spotify.com/help/article/royalties> [aplūkots: 27.12.2021]

alternatīvām abonēšanas iespējām.” Nav noteikta termiņā, kad varētu tikt pabeigta šī pretmonopola izmeklēšana, tas ir atkarīgs no vairākiem faktoriem, tostarp no lietas sarežģītības, no tā, cik lielā mērā attiecīgie uzņēmumi sadarbojas ar Komisiju un no tiesību uz aizstāvību īstenošanas.⁶⁰

Var secināt, kas tehnoloģiskā attīstība maina mūzikas industriju ļoti būtiski un tas ietekmē gan autortiesību, gan citus juridiski svarīgus jautājumus. Eiropas Savienībā arī šiem jautājumiem tiek pievērsta uzmanība. Tiek veidotas jaunas direktīvas, kuras uzlabo autortiesību regulējumu, lai tas atbilstu digitālajam laikmetam. Mūzikas tirgus aprīte visbiežāk mūsdienās notiek elektroniskajā vidē. Tāpēc ir svarīgi lai autortiesību regulējums būtu arī piemērots tam ka mūzika tiek izplatīta un izmantota digitālajā tirgū.

3.3 Jaunu muzikālu darbu veidošana izmantojot citu fonogrammu fragmentus

Mūsdienās viens no plašāk atpazīstamajiem un salīdzinoši jaunākajiem veidiem, kā veidot jaunus muzikālus darbus ir izmantot nelielus fragmentus no citām fonogrammām un, ar digitālo audio darbstaciju, veidot jaunus muzikālus darbus. Visbiežāk šie muzikālie fragmenti no pastāvošām fonogrammām ir pārveidoti, lai tos nevarētu atpazīt, bet ir gadījumi, kad ir tieši paņemts, piemēram, kāds ritma fragments no oriģinālās fonogrammas un, saliekot kopā ar oriģinālām melodijām un harmonijām, tiek izveidots jauns muzikāls darbs. Latvijas un Eiropas Savienības tiesību regulējums nav tieši noregulējis šādu fonogrammu fragmentu izmantošanas robežas. Regulējums tieši neparedz, kad neliela fonogrammas daļas izmantošanai ir jāsaņem producenta atļauja, bet kad fragments ir tik neatpazīstams, ka tā izmantošanai nav nepieciešama atļauja un nav jāmaksā atlīdzība. Eiropas Savienības tiesas spriedumā lietā C-476/17 ir šāds mūzikas darbu veidošanas paņēmieni raksturots, kā “semplošanas” (sampling) paņēmieni, kas izpaužas tādējādi, ka lietotājs – visbiežāk ar elektronisko iekārtu palīdzību – paņem kādas fonogrammas fragmentu (sample) un to izmanto jauna darba radīšanai, ir mākslinieciskās izpausmes forma, kas ietilpst ar Hartas 13. pantu aizsargātajā humanitāro zinātņu brīvībā. Tātad tā būtībā ir atzīta mākslas forma, kura jau tiek izmantota vairāk kā 30 gadus. Tomēr šāda fonogrammu izmantošana nav tieši regulēta tiesību normās un var pamatoties tikai uz

⁶⁰ Eiropas Komisijas iebildums pret “Apple” Pieejams: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/lv/ip_21_2061 [aplūkots 27.12.2021]

judikatūras spriedumiem. Mūziķus šī neskaidrā tiesiskā sistēma attiecībā uz samplšanu ietekmē dažādi, jo ir gadījumi kad tiek izmantoti sampli no visas pasaules bez problēmām, bet ir gadījumi, kad izmantota ļoti īsa fonogrammas daļa un rodas juridiskās problēmas attiecībā uz fonogrammas fragmenta izmantošanu.⁶¹ Lai gan Eiropas kontekstā vēl nav pilnībā izstrādātas tiesu prakses šajā jautājumā tomēr ir arī Eiropas Savienības tiesā nonākušas lietas, kurās ir strīds par fonogrammu fragmentu izmantošanu.

Fonogrammu fragmentu izmantošana izraisa dažādus jautājumus fonogrammu izmantošanas un kopēšanas sakarā. Viens no Eiropas Savienībā redzamākajiem strīdiem ir Eiropas Savienības Tiesas spriedums lietā C-476/17. Lietā ir iesniegts prasījums starp sabiedrību pelham, kā arī L. Pelham no, vienas puses, un un R. Hutter un F. Schneider-Esleben, no otras puses. Atbildētāja puse R. Hutter un F. Schneider-Esleben ir grupas “kraftwerk” locekļi un grupa 1977.gadā publicēja fonogrammu, kura iekļāva skaņdarbu “Metall auf Metall”. 1997.gadā sabiedrībā parādījās fonogramma, kurā ir ietverts M. Pelham un M. Haas skaņdarbs “Nu mir”. R.Hutter apgalvo, ka Pelham elektroniski nokopēja vienu aptuveni divas sekundes ilgu ritma secības fragmentu (sample) no skaņdarba “Metall auf Metall” un iekļāva šo fragmentu, secīgi to atkārtojot, skaņdarbā “Nur mir”, lai gan tiem bija iespēja pašiem ierakstīt šo secību. Tādējādi pēc R.Hutter, pirmkārt, uzskata, ka Pelham ir pārkāpuši blakustiesības, kas viņiem pieder kā fonogrammu producentim un otrkārt ir pārkāptas R.Hutter autortiesības uz skaņdarbu. Vācijas tiesā R. Hutter bija iesniedzis prasījumu lūdzot izbeigt pārkāpumu, piespriest zaudējumu atlīdzinājumu, sniegt informāciju un nodot fonogrammas, lai tās tiktu iznīcinātas. Vācijas tiesu instancēs bieži tika apmierināta prasība un noraidītas atbildētāja apelācijas un revīzijas sūdzības. Beigās Vācijas konstitucionālā tiesa noteica, ka iznākums ir atkarīgs no Direktīvas 2001/29 2. panta c) punkta un 5. panta 3. punkta d) apakšpunkta, kā arī Direktīvas 2006/115 9. panta 1. punkta b) apakšpunkta un 10. panta 2. punkta interpretācijas un tāpēc lieta tika nodota Eiropas Savienības Tiesai ar lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu, kurā tika uzdoti seši jautājumi. Tiesai tika jautāts: 1.) Vai šajā gadījumā ir pārkāptas fonogrammas producenta tiesības uz viņa fonogrammas reproducēšanu?; 2.) Vai fonogramma, kurā ietverts neliels fragments no citas fonogrammas ir uzskatāma par kopiju?; 3.) Vai dalībvalstis var pieņemt tiesību normu, kurā teikts, ka fonogrammu producenta ekskluzīvo tiesību uz viņa fonogrammas reproducēšanu un izplatīšanu aizsardzības joma ir neizbēgami ierobežota tādējādi, ka patstāvīgs darbs, kas ir ticis radīts, brīvi izmantojot viņa fonogrammu, var tikt izmantots bez viņa piekrišanas?; 4.) Vai var uzskatīt, ka aizsargājamais darbs ir izmantots kā

⁶¹ Samplšana- pārveidošanas māksla vai autortiesību pārkāpums? Pieejams: <https://www.hiig.de/en/future-sampling-transformative-art-copyright-infringement/> [aplūkots: 27.12.2021]

citāts, ja nevar secināt, ka tiek izmantots svešs darbs vai cits svešs aizsargāts tiesību objekts?; 5.) Vai Savienības tiesību normas par fonogrammu producenta reproducēšanas un izplatīšanas tiesībām atstāj rīcības brīvību attiecībā uz to transponēšanu valsts tiesībās?; 6.) Kādā veidā paredzētās pamattiesības ir jāņem vērā, nosakot fonogrammu producenta ekskluzīvo tiesību uz viņa fonogrammas reproducēšanu un izplatīšanu aizsardzības apjomu, kā arī izņēmumu no šīm tiesībām vai to ierobežojumu tvērumu? ⁶²

Eiropas Savienības Tiesas savos paskaidrojumos apvieno pirmo un sesto jautājumu, jo abi jautājumi būtībā runā par fonogrammas reproducēšanas un izplatīšanas tiesību aizsardzību. Galvenokārt jautājums ir par Direktīvas 2001/29 2. panta c) punktu un vai fonogrammas producentam ir piešķirtas ekskluzīvas tiesības atļaut vai aizliegt savas fonogrammas reproducēšanu un dotas tiesības ļaut šim producentam iebilst pret to, ka trešā persona izmanto tā fonogrammu, pat ja tas ir ļoti īss skaņu fragments. Tiesa atzīst, ka direktīvā 2001/26 nav definēta “fonogrammas reproducēšana pilnībā vai daļēji”. Tāpēc jāizvērtē, kā definīcija tiek lietota ikdienas valodā, bet tajā pašā laikā ievērojot kontekstu, kā arī svarīgi saprast kāds ir bijis attiecīgās tiesību normas mērķis. Tiesas uzskatā ir notikusi fonogrammas daļēja reproducēšana un tāpat arī uz šādu reproducēšanu attiecas ekskluzīvās tiesības, kuras ir piešķirtas ar Direktīvas 2001/29 2.panta c) apakšpunktu fonogrammu producentiem. Attiecīgās direktīvas vispārīgais mērķis ir nodrošināt augstu autortiesību un blakustiesību aizsardzības līmeni, kā arī nepieciešams aizsargāt producenta veikto ieguldījumu, jo kā noteikts Direktīvas 2001/29 preambulā, lai izgatavotu tādus produktus kā fonogrammas, ir vajadzīgi ievērojami ieguldījumi, un tādēļ būtu jānodrošina to producentiem iespēja iegūt labu atdevi no ieguldījumiem. Tomēr arī tiesa šajā kontekstā pamana, ka šīs tiesības ir jāsamēro ar citām tiesībām tostarp Hartas 13. pantā garantēto humanitāro zinātņu brīvību, kas, ciktāl tā ietilpst Hartas 11. pantā un Romā 1950. gada 4. novembrī parakstītās Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 10. panta 1. punktā aizsargātajā vārda brīvībā, ļauj piedalīties sabiedrības apmaiņā ar informāciju un dažādām kulturālām, politiskām un sociālām idejām. Tāpat fonogrammas producentu tiesībās ir jāsamēro ar tādām pamattiesībām, kā tiesībām uz vārda brīvību. Jau iepriekš minēts, ka arī šāds mākslinieciskās izpausmes veids ietilpst Pamattiesību hartas paredzētajās tiesībās uz aizsargāto humanitāro zinātņu brīvību. Tiesas ieskatā, saistībā ar Direktīvas 2001/29 2.panta c) punktu un ņemot vērā Eiropas Pamattiesību hartas 13.panta humanitāro zinātņu brīvību, fonogrammu producentam ir piešķirtas ekskluzīvas tiesības atļaut vai aizliegt savas fonogrammas reproducēšanu. Tāpat šīs tiesības ļauj šim producentam iebilst

⁶² Eiropas Savienības Tiesas spriedums (virspalāta), 2019. gada 29. Jūlijs, Pelham GmbH u.c. pret Ralf Hütter un Florian Schneider-Eslebe, Lieta C-476/17.

pret to, ka kāda trešā persona izmanto no tā fonogrammas paņemtu kādu – pat ļoti īsu – skaņu fragmentu (sample), lai šo fragmentu iekļautu citā fonogrammā. Tomēr tiesa norāda, ka izņēmuma gadījums ir, kad fragments šajā darbā ir iekļauts pārveidotā formā un nav atpazīstams ar dzirdi.⁶³ Eiropas Savienības Tiesa spriedumā bieži izmanto terminu “atpazīstams ar dzirdi”, kas norāda, to ka, lai fonogrammas fragmenta izmantošanu uzskatītu par fonogrammas daļas reproducēšanu, ir nepieciešams atpazīt šo oriģinālo fonogrammas fragmentu ar cilvēka dziedi. Gadījumā, ja fonogrammas fragments nav atpazīstams ar dzirdi, tad tā nav reproducēšana un fonogrammas fragmentu šādā modificētā un neatpazīstamā veidā ir izmantojams bez oriģināla fonogrammas autora atļaujas. Fonogrammas fragmenta izmantošanu nevar uzskatīt par reproducēšanu, ja to atpazīst tikai kāda datorprogramma vai mākslīgais intelekts, bet neatpazīst cilvēks, jo galvenokārt jābūt atpazīstamam ar dzirdi.⁶⁴

Eiropas savienības Tiesa šajā spriedumā attiecībā uz otro jautājumu komentē, kā tiek definētas Direktīvas 2006/115 9.panta 1.punkta b.) apakšpunkta ekskluzīvās tiesības fonogrammu producentiem padarīt pieejamas sabiedrībai, pārdot vai citādā veidā izmantot fonogrammas kopijas, kā arī jānoskaidro vai neliela fonogrammas fragmenta izmantošanu var uzskatīt par kopiju. Direktīvā 2006/115, kura ietver arī fonogrammu kopijas tiesības uz izmantošanu, nav precīzi definēts, kas ir kopija. Tāpēc, lai saprastu, cik plašā mērā ir noteiktas fonogrammas producenta ekskluzīvās tiesības uz fonogrammas kopiju izplatīšanu un izmantošanu, ir jānoskaidro attiecīgās direktīvas mērķis, kādā kontekstā ir paredzēta fonogrammas producentu aizsardzība. Eiropas Savienības tiesa uzsver Direktīvas 2006/115 2. un 5. apsvērumu, kuros galvenais uzsvars tiek likts uz aizsardzību pret pirātismu un efektīva atlīdzības nodrošināšana, jo fonogrammu ierakstīšana bieži prasa lielus materiālus līdzekļus. Attiecībā uz fonogrammu fragmentu izmantošanu nav pamata to saistīt ar pirātismu. Protams, pastāv iespēja, ka pats fonogrammas fragments ir iegūts nelegālā veidā, tomēr nav pamata argumentēt, ka izmantojot pavisam nelielu daļu no oriģinālās fonogrammas tā tiek pirātiski izplatīta. Turpretim, ir diezgan grūti noteikt kāds ir materiālais zaudējums šādā situācijā, kad tiek izmantos fonogrammas fragments. Direktīva 2006/115 ir veidota pietuvinot to Ženēvas konvencijai par fonogrammu producentu aizsardzību pret neatļautu viņu fonogrammu pavairošanu, kurā definēts, ka fonogrammas kopija par tādu uzskatāma, ja ir tieši vai netieši ierakstītas visas skaņas vai nozīmīga to daļa. Šajā gadījumā nav ierakstīta nozīmīga

⁶³ Eiropas Savienības Tiesas spriedums (virspalāta), 2019. gada 29. Jūlijs, Pelham GmbH u.c. pret Ralf Hütter un Florian Schneider-Eslebe, Lieta C-476/17.

⁶⁴ Mūzikas semplošana un autortiesības Eiropas Savienībā Pieejams: <https://finnancolumba.be/en/music-sampling-copyright-law-eu/> [aplūkots:27.12.2021]

fonogrammas daļa, jo ir paņemts tikai neliels ritma fragments no fonogrammas. Nesakrīt arī fragmenta izmantošanas mērķis, ar mērķi kas noteikts Direktīvā 2006/115 un Ženēvas konvencijā, jo fragmenta izmantošanas mērķis nav viltotas kopijas producēšana un publiska izplatīšana, jo fonogrammas fragmenta izmantošanas mērķis ir radīt jaunu neatkarīgu darbu.⁶⁵

Vācijas likumā par autortiesībām un blakustiesībām 24.pantā ir noteikts, ka neatkarīgs darbs, kas radīts, brīvi izmantojot citas personas darbu, var tikt publicēts un izmantots bez izmantotā darba autora atļaujas. Vienīgais izņēmums ir attiecībā uz skaņdarbu izmantošanu, ar kuru no darba atpazīstami tiek iegūta melodija, lai būtu pamatā jaunam darbam.⁶⁶ Būtībā šī tiesību norma paredz papildu izņēmums uz fonogrammu producentu tiesībām. Nepieciešams saprast vai Vācijas nacionālās tiesību normas un vispār arī citu dalībvalstu normas var paredzēt papildu izņēmumus no Direktīvas 2001/29 2.panta c) punktā paredzētajām fonogrammu producentu tiesībām. Izņēmuma tiesības no fonogrammas producenta tiesībām uz fonogrammas izmantošanu ir noteiktas Direktīvas 2001/29 5.pantā un pamatojoties uz Eiropas Savienības tiesas viedokli tas ir izsmeļošs, jo ir šis izņēmumu saraksts ir vērsti, lai nodrošinātu pareizu un efektīvu regulējuma darbību. Dalībvalstīm jābūt saskaņotiem šiem izņēmumiem, jo to nav iespējams realizēt, ja dalībvalsts papildus izņēmumus tiem, kas ir noteikti Eiropas Savienībā. Tātad var secināt, ka šāds Vācijas nacionālo tiesību regulējums ir pretējs Eiropas Savienības tiesībām, jo nevar noteikt papildus ierobežojumus attiecībā uz Direktīvā 2001/29 regulētajām tiesībām. Direktīvā noteikto izņēmumu skaits ir izsmeļošs.⁶⁷

Viens no Direktīvas 2001/29 5.pantā paredzētajiem izņēmumiem, no autortiesību vai blakustiesību subjekta reproducēšanas un izmantošanas tiesību aizsardzības, ir ja darbs tiek izmantots, kā citāts. Spriedumā C-476/17 tiek izteikts arguments, ka R.Hutter fonogrammas fragments darbā “Nu mir” ir izmantots kā citāts. Direktīvas 2001/29 5.panta 3.punkta d) apakšpunkta formulējumā minēts “darbs vai cits tiesību objekts. Tātad ar šo direktīvu paredzētais izņēmums var būt piemērojams arī aizsargāta skaņdarba izmantošanai, ja vien to izmantošana notiek saskaņā ar godprātīgu praksi, un ciktāl tas vajadzīgs attiecīgajam mērķim. Eiropas Savienības tiesa, kā galvenās citēšanas būtiskās iezīmes ir tādas, ka lietotājs, kurš nav autors, izmanto kādu darbu vai, biežāk, izvilkumu no kāda darba, lai ilustrētu izteikumu, aizstāvētu viedokli vai arī pieļautu intelektuālu konfrontāciju starp šo darbu un minētā lietotāja

⁶⁵ Eiropas Savienības Tiesas spriedums (virspalāta), 2019. gada 29. Jūlijs, Pelham GmbH u.c. pret Ralf Hütter un Florian Schneider-Eslebe, Lieta C-476/17.

⁶⁶ 1965. gada 9. septembra Gesetz über Urheberrecht und verwandte Schutzrechte – Urheberrechtsgesetz (Likums par autortiesībām un blakustiesībām)

⁶⁷ Eiropas Savienības Tiesas spriedums (virspalāta), 2019. gada 29. Jūlijs, Pelham GmbH u.c. pret Ralf Hütter un Florian Schneider-Eslebe, Lieta C-476/17.

izteikumiem. Eiropas savienības tiesas savos secinājumos atzīst, ka ir iespējams, ka tieši šāds neliels audio fragments var tikt uzskatīts par citātu, bet izmantošanas mērķim jābūt savstarpējā mijiedarbībā ar izmantot darbu, kas nozīmē, ka izmantošanas veidam ir jābūt saistītam ar oriģinālo darbu. Tomēr šajā gadījumā tiek veidots jauns darbs, kas nav saistīts ar oriģinālo fonogrammu un tāpēc nav šīs mijiedarbības ar oriģinālo darbu. Tiesas ieskatā mijiedarbība nevar pastāvēt arī tāpēc, ka nav iespējams pat identificēt darbu, kuru skar šis citāts. Tātad nevar pamatoties uz citāta paredzēto izņēmumu gadījumā, kad tiek izmantots neliels un pat pārveidots fonogrammas fragments.⁶⁸

Izprotot fonogrammu izmantošana un izplatīšanas tiesības ir nepieciešams arī saprast vai Direktīvas 2001/29 un 2006/115 atstāj rīcības brīvību, kā iekļaut šīs normas nacionālajās dalībvalsts tiesībās. Piemērojot Eiropas Savienības tiesību normas ir jāievēro Eiropas Savienības pamattiesību hartas 51.pants, kurā noteikts, ka dalībvalstis ievēro tiesības un principus, kā arī veicina to piemērošanu saskaņā ar savām atbilstīgajām pilnvarām un ievērojot savienības kompetenci, kas tai piešķirta Līgumos.⁶⁹ Šajā pantā tāpat noteikts, ka Eiropas Savienības pamattiesību Harta ir piemērojama valsts līmenī tikai tad, ja dalībvalstis īsteno “savienības tiesību aktus”. Tā kā Eiropas Savienības tiesību aktu piemērošana lielā mērā notiek valsts līmenī, Savienības tiesību avoti neizbēgami attiecas arī uz valsts iestāžu pieņemtiem tiesību aktiem, jo šie tiesību akti sniedz lielu ieguldījumu Eiropas Savienības tiesību īstenošanā.⁷⁰ Tātad piemērojot attiecīgās direktīvas ir jāsasniedz Eiropas Savienības 51. pantā noteiktais pamattiesību aizsardzības līmenis, neatkarīgi no rīcības brīvības, kāda ir dota dalībvalstīm attiecībā uz šo direktīvu transponēšanu. Gadījumos, kad Savienības tiesības nenosaka precīzas normas tiesību piemērošanai, tad valsts iestādes un tiesas var piemērot valsts pamattiesību aizsardzības standartus, ja vien šī piemērošana neaizskar to aizsardzības līmeni, kāds ir paredzēts Eiropas Savienības pamattiesību Hartā. Attiecībā uz direktīvu 2001/29, tās mērķis ir saskaņot tikai dažus autortiesību un blakustiesību aspektus, kuros ir tieši definētas tiesības vai izņēmumi. Turklāt vairākas normas liecina par dalībvalstu rīcības brīvību to īstenošanā.⁷¹ Tomēr apskatot attiecīgās Direktīvas 2001/29 2.panta c) punktā subjekta paredzētās ekskluzīvās tiesības uz fonogrammu tiešu vai netiešu, īslaicīgu vai patstāvīgu reproducēšanu ar jebkādiem līdzekļiem un jebkādā formā, var secināt, ka minētā tiesību norma

⁶⁸ Eiropas Savienības Tiesas spriedums (virspalāta), 2019. gada 29. Jūlijs, Pelham GmbH u.c. pret Ralf Hütter un Florian Schneider-Eslebe, Lieta C-476/17.

⁶⁹ Eiropas Savienības Pamattiesību Harta, Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis, 2012. 26. oktobris, C 326/02.

⁷⁰ Eiropas Savienības Pamattiesību hartas piemērošana tiesību aktu izstrādes un politikas veidošanas procesā valsts līmenī.

⁷¹ Eiropas Savienības Tiesas Spriedums, *Copydan Båndkopi*, C-463/12, EU:C:2015:144, 57. punkts

paredz ekskluzīvas reproducēšanas tiesības, kādas ir fonogrammu producentiem Eiropas Savienībā. Tiesību norma arī nav papildināta ar nekādiem nosacījumiem un norma nav pakārtota nekāda akta pieņemšanas faktam. No tā izriet, ka starp dalībvalstīm jābūt pilnīgai saskaņošanai attiecībā uz šo normu un šajā gadījumā Direktīvas 2001/29 2.pant c) punkts nepieļauj nekādas variācijas šīs normas transponēšanu. Tātad dalībvalstīm jābūt vienotam regulējumam attiecībā uz fonogrammu producentu ekskluzīvajām tiesībām atļaut vai aizliegt tiešu vai netiešu, īslaicīgu vai pastāvīgu reproducēšanu ar jebkādiem līdzekļiem un jebkādā formā, pilnībā vai daļēji.⁷²

Jautājums par samplšanas metodes jeb fonogrammu fragmentu izmantošanu Eiropas Savienības ietvaros joprojām atstāj vietu dažādām interpretācijām par tās tiesiskumu veidojot jaunus oriģināldarbus. Lielākajā daļā gadījumu Eiropas Savienībā lai izmantotu citu fonogrammu producentu darbus ir jāaskaņo atļauja šo fragmentu, jeb samplu autortiesību un blakustiesību turētājiem. Pat vismazākā fonogrammas fragmenta izmantošana bez tiesību turētāju atļaujas, ja tas ir atpazīstams ar dzirdi, ir uzskatāms par autortiesību pārkāpumu. Gadījumos, kad sampls ir neatpazīstams ar dzirdi, tad nav atzīstams autortiesību pārkāpums, bet arī šāds skatījums atstāj vietu dažādām interpretācijām un neskaidrībām. Tāpēc ir sagaidāms, ka samplšanas metodes izmantošana un autortiesību regulējums būs turpmāk skaidrāk paskaidrots un nostiprināts tiesību sistēmā un judikatūrā.⁷³

Fonogrammas neliela fragmenta izmantošana, veidojot jaunu muzikālu darbu, ir autortiesību un blakustiesību normās neregulēts tiesību aspekts. Tikai pēc Eiropas Savienības tiesas interpretācijas var saprast, ka tā ir kvalificējama kā fonogrammas daļēja reproducēšana. Samplšanas metodes izmantošana aizvien vairāk paliek par dabisku daļu no modernās mūzikas industrijas. Piemēram, Amerikas Savienotajās Valstīs 2019. gadā, no simts klausītākajiem albumiem, 59% gadījumu tika izmantoti cita autora fonogrammas fragmenti sava muzikālā albuma ietvaros.⁷⁴ Tāpēc ir svarīgi, lai regulējums uz šo fonogrammas fragmentu izmantošanu būtu skaidri saprotams jau no normatīvajiem aktiem. Tiesību specifikas nezināšana attiecībā uz cita autora fonogrammas izmantošanu var novest pie dažādiem nevēlamiem zaudējumiem. Darba autora skatījumā ir nepieciešams Autortiesību likumā iekļaut pantu par fonogrammu fragmentu izmantošanu, lai iekļautu to citā fonogrammā. Tas palīdzētu mazināt neizpratni par

⁷² Eiropas Savienības Tiesas spriedums (virspalāta), 2019. gada 29. Jūlijs, Pelham GmbH u.c. pret Ralf Hütter un Florian Schneider-Eslebe, Lieta C-476/17.

⁷³ Mūzikas semplošana un autortiesības Eiropas Savienībā Pieejams: <https://finniancolumba.be/en/music-sampling-copyright-law-eu/> [aplūkots:27.12.2021]

⁷⁴ Statistika par semplošanas metodes izmantošanu Amerikas Savienotajās Valstīs Pieejams: <https://www.tracklib.com/blog/tracklib-presents-state-of-sampling-2019/> [aplūkots: 27.12.2021]

to, kādas ir robežas šo fragmentu izmantošanai. Darba autora izpratnē būtu svarīgi autortiesību likumā arī iekļaut “semplošanas” terminu, jo tas ir ļoti specifisks fonogrammas izmantošanas veids, kura vietu Latvijas autortiesību likumā var tikai nojaust lasot Eiropas Savienības tiesas viedokli šajā jautājumā. “Semplošanas” termins tiek plaši izmantots mūzikas industrijā visā pasaulē un šī fonogrammu izmantošanas metode visticamāk paliks tikai populārāka un neizbēgami būs nepieciešama precīza kvalifikācija šādu fonogrammas fragmentu izmantošanai. Darba autora piedāvājums būtu Autortiesību likumā iekļaut attiecīgu pantu-“Fonogrammas producentam ir ekskluzīvas tiesības atļaut vai aizliegt no savas fonogrammas paņemtu kādu skaņu fragmentu iekļaut citā fonogrammā, izņemot gadījumus, ja iekļautais fragments ir grozītā formā un nav atpazīstams ar dzirdi.”

Kopsavilkums

Pētījuma rezultātā autors izvirza aizstāvēšanai šādas tēzes:

- 1.) Pašreizējais autortiesību regulējums nedod skaidru izpratni par to, ka nemantiskā kaitējuma atlīdzība autortiesību pārkāpuma gadījumā nav prezumējama. Nemantiskā kaitējuma atlīdzība ir īpaši nozīmīga pārkāpumu gadījumā uz muzikālo darbu izmantošanu, jo no tā ir atkarīga gan autoru, gan citu iesaistīto subjektu reputācija un materiālā labuma gūšana par ieguldīto darbu. Darba autora piedāvājums būtu papildināt Autortiesību likuma 69¹. pantu ar šādu daļu- “Pats autortiesību pārkāpuma fakts nedod tiesības uz morālā jeb nemantiskā kaitējuma atlīdzību, tā ir jāpierāda.” Šāds regulējums palīdzētu saprast nemantiskā kaitējuma būtību autortiesību regulējuma kontekstā.
- 2.) Autortiesības un blakustiesības attiecībā uz muzikālajiem darbiem ir fragmentētas, tas ir nepieciešams, lai mūzikas darbu autoriem un fonogrammu producentiem būtu atbilstoši nodrošināta tiesību aizsardzība. Tāpēc darba autora piedāvājums būtu izveidot mūzikas autortiesību un blakustiesību elektronisko datubāzi, pēc kuras varētu vienkāršāk orientēties, kurš pārvalda tiesības uz attiecīgo muzikālo darbu. Tādā veidā personām, kuras vēlas izmantot muzikālo darbu vai fonogrammu būtu precīzi skaidrs no kā ir jāsaņem licence un nerastos problēmas ar darba izmantošanu nolūkā, kurš netika atļauts.
- 3.) Pēc darba autora domām Autortiesību likuma 18. pantu vajadzētu papildināt ar daļu, kurā noteikts, ka, “Piemērojot Autortiesību likuma 18. panta otrajā daļā paredzēto normu, ir jāizvērtē vai netiek ierobežota autortiesību regulējuma attīstība, kā arī katra autortiesību izņēmuma gadījumā jāizvērtē atbilstība saistošajām pamattiesībām.” Tādā gadījumā tiktu mazināta iespējamība, ka nepamatoti ierobežojoši tiek pielietots “darba normālas izmantošanas” termins, attīstoties jaunām tehnoloģiskām iespējām uz aizsargātu darbu izmantošanu. Tiktu samazināts arī pamattiesību aizskaršanas risks.
- 4.) Darba autors piedāvā veikt grozījumus Autortiesību likuma 15.panta ceturtajā daļā un 52.panta pirmajā daļā, iekļaujot šādu regulējumu- “Autortiesību un blakustiesību subjektiem ir tiesības saņemt informāciju par komerciālo labumu, kāds ir gūts no subjekta darba izmantošanas. Subjektiem ir tiesības pieprasīt papildatlīdzību, ja komerciālais labums, kas gūts no darba izmantošanas ir nesamērīgi lielāks nekā

sākotnēji noteiktā atlīdzība.” Šāda likuma norma būtu atbilstoša jaunākajam Eiropas Savienības direktīvu regulējumam par pienācīgas atlīdzības saņemšanu autortiesību un blakustiesību subjektiem. Attiecībā uz muzikālo darbu un fonogrammu izmantošanu, šāda norma daudz pilnīgāk aizsargātu autoru un fonogrammu producentu intereses un novērstu nepienācīgi atbilstošas samaksas praksi.

- 5.) Fonogrammas neliela fragmenta izmantošana, veidojot jaunu muzikālu darbu, ir autortiesību un blakustiesību normās neregulēts tiesību aspekts. Tikai pēc Eiropas Savienības tiesas interpretācijas var saprast, ka tā ir kvalificējama kā fonogrammas daļēja reproducēšana. “Semplošanas” termins tiek plaši izmantots mūzikas industrijā visā pasaulē un šī fonogrammu izmantošanas metode visticamāk paliks tikai populārāka un neizbēgami būs nepieciešama precīza juridiska kvalifikācija šādu fonogrammas fragmentu izmantošanai. Darba autora piedāvājums būtu Autortiesību likumā iekļaut attiecīgu regulējumu-“Fonogrammas producentam ir ekskluzīvas tiesības atļaut vai aizliegt no savas fonogrammas paņemt kādu skaņu fragmentu iekļaut citā fonogrammā, izņemot gadījumus, ja iekļautais fragments ir grozītā formā un nav atpazīstams ar dzirdi.” Darba autors piedāvā šo regulējumu iekļaut kā jaunu daļu Autortiesību likuma 51.pantā.

Izmantoto avotu saraksts

Grāmatas

- 1.) Stephen A. Merrill, William J. Raduchel Copyright in the Digital Era: Building Evidence for Policy, National Academies Press, 2013.
- 2.) Veikša I. Autortiesības digitālajā laikmetā. "Biznesa Augstskola Turība", 2021.
- 3.) Torgāns K. Saistību tiesības. Otrais papildinātais izdevums, Rīga, tiesu namu aģentūra, 2018.
- 4.) Daniel Gervais. Collective Management of Copyright and Related Rights, Kluwer Law International, 2010.
- 5.) Jānis Rozenfelds. Intelektuālais īpašums. Rīga, Apgāds Zvaigzne ABC, 2018.
- 6.) R. Dreyfuss, J. Pila. The Oxford handbook of intellectual property law. Oxford university press, 2018.
- 7.) Rosati E. The Routledge handbook of EU copyright law. New York :Routledge, 2021.

Periodika

- 8.) Jonathan Griffiths. The "Three-step test" in European copyright law – problems and solutions, Queen Mary University of London, School of Law Legal Studies Research Paper No.31/2009.
- 9.) Liberte V., Kaprāne S. Autortiesību regulējuma izmaiņas saistībā ar digitālā vienotā tirgus direktīvām. Jurista Vārds, 02.03.2021., Nr. 9 (1171), 7.-13.lpp.
- 10.) Eiropas Savienības Pamattiesību hartas piemērošana tiesību aktu izstrādes un politikas veidošanas procesā valstu līmenī. Luksemburga: Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2020.
- 11.) Senftleben, Martin, From Flexible Balancing Tool to Quasi-Constitutional Straitjacket – How the EU Cultivates the Constraining Function of the Three-Step Test (7.marts, 2020). T. Mylly/J. Griffiths (eds.), The Transformation of Global Intellectual Property Protection, Oxford: Oxford University Press, 2020 Forthcoming, Pieejams: SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3576019> [aplūkots 27.12.2021]

Latvijas normatīvie akti

- 12.) Latvijas Republikas Satversme: LR likums. Pieņemta: 15.02.1922.
- 13.) Autortiesību likums: LV likums. Pieņemts 06.04.2000 Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/5138> [aplūkots 27.12.2021]
- 14.) Civillikums: LV likums. Pieņemts 28.01.1937. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/225418-civillikums> [aplūkots 27.12.2021]

- 15.) Civilprocesa likums: LV likums. Pieņemts 14.10.1998. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/50500-civilprocesa-likums> [27.12.2021]
- 16.) Autortiesību kolektīvā pārvaldījuma likums: LV likums. Pieņemts 18.05.2017. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/291146-autortiesibu-kolektiva-parvaldijuma-likums> [aplūkots 27.12.2021.]

Eiropas Savienības un Starptautiskie normatīvie akti

- 17.) Bernes konvencija par literatūras un mākslas darbu aizsardzību. Pieņemta Bernē 09.09.1886. Pieejama: <https://likumi.lv/ta/lv/starptautiskie-ligumi/id/5> [aplūkots 27.12.2021]
- 18.) Likums "Par Romas konvenciju par izpildītāju, fonogrammu producentu un raidorganizāciju tiesību aizsardzību". Pieņemts: 12.03.1998. Pieejams: <https://www.vestnesis.lv/ta/id/51244-par-romas-konvenciju-par-izpilditaju-fonogrammu-producentu-un-raidorganizaciju-tiesibu-aizsardzibu> [aplūkots 27.12.2021]
- 19.) Līgums par ar tirdzniecību saistītajām intelektuālā īpašuma tiesībām. Pieņemts: 17.12.1998. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=51135> [aplūkots 27.12.2021]
- 20.) Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2014/26/ES par autortiesību un blakustiesību kolektīvo pārvaldījumu un muzikālo darbu tiesību lietošanatiešsaistē daudzteritoriālo licencēšanu iekšējā tirgū. Pieņemta: 26.02.2014
- 21.) Likums "Par Konvenciju par fonogrammu producentu aizsardzību pret neatļautu viņu fonogrammu pavairošanu". Pieņemts: 24.03.1997.
- 22.) Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2006/115/EK par nomas tiesībām un patapinājuma tiesībām, un dažām blakustiesībām intelektuālā īpašuma jomā. Pieņemts: 12.12.2006.
- 23.) Eiropas parlamenta un Padomes Direktīva 2019/789 ar ko paredz noteikumus, pat to kā īstenojamas autortiesības un blakustiesības, kuras piemēro noteiktām raidorganizāciju tiešsaistes pārraidēm un televīzijas un radio programmu retranslācijām. Pieņemts: 17.04.2019
- 24.) Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (ES) 2019/790 par autortiesībām un blakustiesībām digitālajā vienotajā tirgū un ar ko groza Direktīvas 96/9/EK un 2001/29/EK. Pieņemts: 17.04.2019.
- 25.) Eiropas Savienības Pamattiesību Harta, Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis, 2012. 26.
- 26.) Vispasaules intelektuālā īpašuma organizācijas līgums par izpildījumu un fonogrammām, 1996.

Citu valstu normatīvie akti

27.) Francijas tiesības. Code de la propriété intellectuelle [Intelektuālā īpašuma kodekss]

28.) 1965. gada 9. septembra Gesetz über Urheberrecht und verwandte Schutzrechte – Urheberrechtsgesetz (Likums par autortiesībām un blakustiesībām)

Eiropas tiesu prakse

29.) Eiropas Savienības Tiesas spriedums 2015. gada 26. martā. Lieta C-279/13.

30.) Eiropas Savienības Tiesas 2016. gada 31. maija spriedums lietā Reha Training, C-117/15, ECLI:EU:C:2016:379.

31.) Eiropas Savienības Tiesas spriedums (virspalāta), 2019. gada 29. Jūlijs, Pelham GmbH u.c. pret Ralf Hütter un Florian Schneider-Eslebe, Lieta C-476/17

32.) Eiropas Savienības Tiesas Spriedums, Copydan Båndkopi, C 463/12, EU:C:2015:144

Latvijas tiesu prakse

33.) Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta, Civillietu departamenta, 2012. gada 8. februāra, Spriedums Lietā Nr. SKC –2/2012

34.) Latvijas Republikas Augstākās tiesas 2016. gada Spriedums lietā Nr. C30649011

35.) Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2018. gada 10. septembra Lieta Nr. C31470413, SKC-10/2018

36.) Latvijas Republikas Augstākās tiesas, Civillietu departamenta, 2017. gada 29. novembra Spriedums Lietā. Nr. C29422807, SKC-136/2017.

Avoti internetā

37.) Kas ir fonogrammas jeb mūzikas ieraksta producents. Pieejams: <https://www.parmuziku.lv/muzika-biznesam/kas-ir-fonogrammas-jeb-muzikas-ieraksta-producents-1296> [aplūkots: 27.12.2021]

38.) Skaidrojums par autortiesību un blakustiesību objektu izmantošanu. Pieejams: https://registri.visc.gov.lv/vispizglitiba/saturs/dokumenti/metmat/skaidrojums_par_autortiesibam.pdf [aplūkots: 27.12.2021]

39.) Kolektīvā pārvaldījuma organizācijas. Pieejams: <https://www.km.gov.lv/lv/kolektiva-parvaldijuma-organizacijas> [aplūkots: 27.12.2021]

40.) Augstākā tiesa uzdod apelācijas instances tiesai no jauna vērtēt, vai ir veikta fonogrammu retranslēšana pa kabeliem. Pieejams: <https://juristavards.lv/zinas/273349-augstaka-tiesa-uzdod->

apelācijas-instances-tiesai-no-jauna-vertet-vai-ir-veikta-fonogrammu-retransles/ [aplūkots: 27.12.2021]

41.) Kā "Spotify" maksā atlīdzību tiesību turētājiem Pieejams:

<https://www.cnbc.com/2018/02/28/how-spotify-licenses-and-pays-for-music-rights.html> [aplūkots: 27.12.2021]

42.) "Spotify" publicēšanas tiesības Pieejams: <https://artists.spotify.com/help/article/royalties> [aplūkots: 27.12.2021]

43.) Samplošana- pārveidošanas māksla vai autortiesību pārkāpums? Pieejams:

<https://www.hiig.de/en/future-sampling-transformative-art-copyright-infringement/> [aplūkots: 27.12.2021]

44.) Mūzikas semplošana un autortiesības Eiropas Savienībā Pieejams:

<https://finniancolumba.be/en/music-sampling-copyright-law-eu/> [aplūkots: 27.12.2021]

45.) Statistika par semplošanas metodes izmantošanu Amerikas Savienotajās Valstīs Pieejams:

<https://www.tracklib.com/blog/tracklib-presents-state-of-sampling-2019/> [aplūkots: 27.12.2021]

46.) Eiropas Komisijas iebildums pret "Apple" Pieejams:

https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/lv/ip_21_2061 [aplūkots 27.12.2021]

Pielikumi

Pielikums Nr.1

VIENOŠANĀS

par morālā kaitējuma kompensācijas samaksu

Rīgā,
____.decembrī

20__ .gada

Sabiedrība ar ierobežotu atbildību „xxxxxxx”, reģ. Nr. xxxxxxxx, juridiskā adrese xxxxxxxx, Rīga, LV-1002, tās valdes locekļa xxxxxxxx personā (turpmāk tekstā – Kompensācijas maksātājs) no vienas puses, un

xxxxxxx, personas kods xxxxxxxx, dzīvesvietas adrese xxxxxxxx, Rīga, LV (turpmāk tekstā – Kompensācijas saņēmējs), katrs atsevišķi saukts arī par Pusi, abi kopā saukti par Pusēm, izrādot brīvu gribu, bez maldības, viltus un spaidiem noslēdz vienošanos par zemāk minēto:

1. Ar šo vienošanos Kompensācijas maksātājs atzīst, ka ar SIA „xxxxxxx”, reģistrācijas Nr. xxxxxxxx, 201__ .gada __.oktobrī noslēgtā līguma (par xxxxxxxx) pienākumu ietvaros, bez atļaujas ir izmantojis Kompensācijas saņēmēja autora darbu „xxxxxxx” (turpmāk tekstā – Autora darbs) SIA „xxxxxxx” reklāmas materiāla sagatavošanai, kas ticis publiskots televīzijā un interneta vidē, tādējādi ir pārkāpis Autortiesību likuma 40.panta pirmajā daļā noteiktās prasības nodarot Kompensācijas saņēmējam morālo kaitējumu.
2. Puses vienojas, ka Kompensācijas maksātājs Kompensācijas saņēmējam nodarīto morālo kaitējumu atlīdzina maksājot mantisku kompensāciju **EUR xxxxxxxx (xxxxxxx euro)** (turpmāk tekstā – Kompensācija) apmērā.
3. Kompensāciju Kompensācijas maksātājs pārskaita uz Kompensācijas saņēmēja AS xxxxxxxx bankas kontu xxxxxxxx piecu dienu laikā no šīs vienošanās parakstīšanas dienas.
4. Par Kompensācijas apmaksas dienu un vienošanās 2.punktā noteiktās saistības izpildes brīdi ir uzskatāma diena, kad kompensācija ir ieskaitīta Kompensācijas saņēmēja kontā.
5. Par vienošanās 2.punktā noteiktā maksājuma termiņa kavējumu Kompensācijas maksātājs maksā nokavējuma procentus 0,5 procentu apmērā no Kompensācijas apmēra par katru kavējuma dienu.
6. Gadījumā, ja Kompensācija netiek samaksāta ilgāk kā vienu kalendāro mēnesi no līguma parakstīšanas dienas, tad Kompensācijas maksātājam ir pienākums maksāt

līgumsodu EUR xxxxxxxx (xxxxxxx euro) apmērā papildus Kompensācijas saņēmējam paturot tiesību vērsties tiesā ar prasību par morālās kompensācijas samaksu.

7. Noslēgtā vienošanās nav uzskatāma par licences līgumu ar kuru tiek dota atļauja Kompensācijas saņēmēja Autora darbu izmantot reklāmas materiāla vai kāda cita veida darba izstrādē. Jebkāda iepriekšminētā Autora darba turpmāka izmantošana bez rakstiskas saskaņošanas ar Kompensācijas saņēmēju ir uzskatāma par autortiesību pārkāpumu Autortiesību likuma izpratnē.
8. Kompensācijas maksātājam ir pienākums veikt nepieciešamās darbības, kas nepieļauj Kompensācijas maksātāja veidotā reklāmas materiāla, kurā ietverts Autora darbs turpmāku publiskošanu vai izplatīšanu.
9. Iedzīvotāja ienākuma nodokli par saņemto Kompensāciju maksā Kompensācijas saņēmējs.
10. Visus strīdus, kas var rasties šīs vienošanās rezultātā Puses izšķir savstarpēji vienojoties. Ja vienošanās netiek panākta, tad Puses strīdus izšķir Latvijas Republikas tiesā.
11. Puses apņemas aizsargāt, neizplatīt un bez iepriekšējas savstarpēji rakstiskas saskaņošanas neizpaust trešajām personām pilnīgi vai daļēji šīs vienošanās saturu, izņemot Latvijas Republikas normatīvajos aktos paredzētajos gadījumos. Puses apņemas nodrošināt minētās informācijas neizpaušanu no savu darbinieku puses. Konfidencialitātes noteikumam nav laika ierobežojuma un uz to neattiecas šī Līguma darbības termiņš.
12. Ja saskaņā ar normatīvajiem aktiem kāds vienošanās punkts zaudē spēku, vienošanās nezaudē spēku tā pārējos punktos, un šādā gadījumā Pusēm ir pienākums piemērot vienošanos saskaņā ar spēkā esošo normatīvo aktu prasībām.
13. Šī vienošanās noteikumi var tikt grozīti vai papildināti Pusēm savstarpēji vienojoties. Visi grozījumi un papildinājumi, kas saistīti ar šo vienošanos, stājas spēkā pēc to noformēšanas rakstiski un abpusējas parakstīšanas, un tiek uzskatīti par šīs vienošanās neatņemamu sastāvdaļu.
14. Vienošanās stājas spēkā no tās parakstīšanas brīža un darbojas līdz saistību pilnīgai izpildei. Vienošanās ir saistoša Pušu tiesību un saistību pārņēmējiem.
15. Vienošanās sastādīta latviešu valodā, trīs vienādos eksemplāros uz divām lapām, viens eksemplārs atrodas pie Kompensācijas maksātāja, otrs pie Kompensācijas saņēmēja.
16. Pušu paraksti:

KOMPENSĀCIJAS MAKSĀTĀJS

XXXXXXX

Banka:

Konts:

KOMPENSĀCIJAS SAŅĒMĒJS

XXXXXXX

Banka:

Konts:

Valdes loceklis _____
XXXXXXX

_____ XXXXXXXX

DOKUMENTĀRĀ LAPA

Bakalaura darbs “Mūzikas darbu izmantošanas un reproducēšanas tiesiskie aspekti” izstrādāts Latvijas Universitātes Juridiskajā fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autors: Kristaps Eduards Kļaviņš

Datums: 2021.gada 27.decembris

Paraksts:

Rekomendēju/nerekomendēju darbu aizstāvēšanai

Bakalaura darba zinātniskais vadītājs Mg. iur. Mārcis Krūmiņš

Datums:

Paraksts:

Recenzents:

Darbs iesniegts Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes Civiltiesisko zinātņu katedrā

2021.gada 27.decembrī

Metodiķe:

Darbs aizstāvēts bakalaura gala pārbaudījuma komisijas sēdē

Komisijas sekretāre: